Mircea Eliade

UNIFORME DE GENERAL

Înaintau amândoi în vârful picioarelor, cu mare grijă, şi de câte ori podeaua scârţâia mai puternic, se opreau brusc, ţinându-şi răsuflarea. Şi în acea clipă, aproape fără să-şi dea seama, Ieronim apăsa butonul lămpii de buzunar şi rămâneau pe întuneric.

— Să nu-ţi fie teamă, îi şopti când, puţin timp în urmă, se împiedică de o frânghie pe care nu o putuse vedea şi, rezemându-se, ca să nu cadă, de un dulap, una din uşi se deschise încet, scârţâind prelung, ca un geamăt înfundat. Să nu-ţi fie teamă. Nu e nimeni în toată casa...

— Atunci de ce vorbeşti atât de încet? îl întrebă celalt.

Ieronim reaprinse lanterna şi roti de câteva ori conul de lumină în jurul băiatului, fără să-l înalţe totuşi până în dreptul figurii. Dar nu avea nevoie. O vedea destul de bine: faţa ofilită de licean, cu ochii adânciţi nefiresc în orbite, buzele subţiri şi părul tuns scurt, cu un început de breton pe frunte.

— Spuneai că te cheamă Vlad, nu e aşa?

— Vlad. Vladimir Iconaru.

— Află de la mine, amice Iconaru, spuse apropiindu-şi puţin capul, că niciodată, nimeni, în nici o piesă de teatru, în nici un roman, în nici o poezie, nimeni, repet, n-a cutezat să vorbească cu glas normal când se introduce noaptea în podul unei case străine şi se introduce, ca noi, cu un scop bine Precizat: să găsească lada în care văduva eroului de război, gneralul Iancu Calomfir, a păstrat cu pietate uniformele de gală ale soţului ei; să găsească, zic, lada, să-i spargă lacătul. Să fure cele două uniforme. Repet, *să fure* două uniforme de general.

— Dar spuneai că sunteţi rude...

— Suntem. Mai mult: tatăl meu era nepotul favorit al văduvei general Iancu Calomfir. Dar ce-are a face? Ne-am introdus în acest pod cu chei false, la căderea nopţii, ca să căutăm un anumit obiect şi *să-l furăm.* E adevărat, un obiect având poate de un anumit interes istoric, dar fără valoare: două uniforme.

— Şi o colecţie de coleoptere, adăugă Vladimir.

Ieronim îşi înălţă din nou lanterna, şi de data aceasta îşi concentră lumina deasupra capului băiatului, apoi îi făcu semn să-l urmeze. Dar după câţiva paşi se opri.

— N-am mai fost de mulţi ani în acest pod, începu cu un glas neutru. Dar îmi aduc foarte bine aminte toate obiectele, toate aceste dulapuri, lăzi şi cufere, şi i le arătă plimbându-şi lanterna de-a lungul pereţilor. Îmi aduc, de asemenea, foarte bine aminte de poziţia lăzii cu uniforme: este acolo, la vreo zece metri în faţa noastră, deşi n-o putem încă vedea, pentru că e ascunsă de nenumărate alte lăzi, cufere şi multe, foarte multe pachete cu ziare vechi. Dar un singur lucru nu-mi aduc aminte, Vladimir Iconaru: nu-mi aduc aminte să-ţi fi vorbit de o colecţie de coleoptere. Ţi-am spus doar atât: că în această casă, există multe insectare, că există mai ales o

foarte bogată colecţie de fluturi...

— Păcat! Şi fluturii sunt frumoşi, dar marea mea pasiuni sunt coleopterele...

Ieronim îşi lăsă capul pe spate şi-l privi surprins, cercetător.

— Interesant, continuă după câteva clipe, şi trebuie să recunosc, nu mă aşteptam. Dacă aş scrie vreodată un tratat de morală, ar trebui să discut şi cazul dumitale. Căci eşti un caz interesant; într-un cuvânt, accepţi cu entuziasm condiţia de spărgător pentru o colecţie de coleoptere, dar eziţi, sau mai precis eşti turburat de scrupule, când afli că e vorba numai de fluturi...

— Nu ezit! protestă Iconaru îmbujorându-se. Pentru că de fapt nu e furt. Sunteţi rude. E vorba de aceeaşi familie... Şi apoi, adăugă coborând glasul, toţi sunt morţi.

__ De ce spui *toţi?*

— Toţi care au trăit în casa asta, generalul şi văduva lui, şi copiii pe care i-au avut, şi care au murit pe rând, unii în război, alţii în bombardament. Nu mi-ai spus alaltăieri că au murit toţi, şi casa e pustie, iar dacă n-a luat-o nimeni până acum, este pentru că a rămas şubredă de la bombardament, şi că poate au s-o dărâme la primăvară?...

Ieronim îl privi din nou, lung, cu o mare tristeţe, apoi stinse lanterna.

— Aşa este, şopti. Toţi au murit. Sau, adăugă după o pauză, ca să fiu foarte precis, aproape toţi. Dar ce-are a face? Nu avem dreptul să pierdem speranţa. Când te-am zărit alaltăieri dimineaţă...

Aprinse lanterna şi-i îndreptă lumina direct spre fruntea celuilalt. Băiatul îşi duse repede palma la ochi.

— Iartă-mă, continuă Ieronim după ce stinse lanterna. N-am vrut să-ţi fac rău. Dar a trebuit să-ţi privesc încă o dată ochii înainte de a-mi aminti. Nu, nu e vorba de amintire, ci de *evocare.* Aşa cum îmi place mie să-mi închipui, e ca şi cum am asculta Corul într-o tragedie greacă. Corul care rezumă, evocă sau prevesteşte acţiunea eroilor şi pedeapsa zeilor... Şi acum, nu te mişca şi ascultă. Decorul e simplu, îl cunoşti. O stradă din Bucureştii anilor 1950. Început de toamnă. În fund, un maidan. Către acel maidan mă îndreptam eu, cu un anumit scop, când am văzut venind un licean cu un porumbel în mână...

— Era rănit...

— Te rog, nu mă întrerupe. Ţi-am spus că acum vorbeşte.... Venea un licean zgribulit, cu obrazul palid, ţinând un porumbel în mâna dreaptă şi mângâindu-l la răstimpuri cu palma stângă...

— Era rănit şi mi-era teamă să nu-l mănânce pisicile...

— Aşa mi-ai spus şi atunci. Dar eu te-am recunoscut imediat, căci *duceai un porumbel în mână...* Şi am ştiut ce ştiam de mult: că nu avem dreptul să pierdem speranţa... Mai trăieşte? întrebă după o clipă.

— Avea doar aripa stângă pe jumătate ruptă. Îl lovise vreun derbedeu cu praştia. Dar se vindecă. Se vindecă repede ca toate păsările...

— În orice caz, continuă Ieronim, acesta a fost începutul aventurii noastre. Pentru că, recunoaşte, nu ţi-am ascuns din prima clipă că e vorba de o aventură.

— Mi-ai spus că ştii de un pod, într-o casă părăsită, un pod plin cu lăzi şi cufere, şi lucruri de tot felul, săbii şi coifuri şi jucării, şi reviste ilustrate

vechi...

Ieronim îşi trecu nervos mâna prin păr, ca şi cum ar fi încercat să-şi potolească nerăbdarea.

— Şi câte altele, şi câte altele, adăugă, şi vorbindu-ţi te priveam. Dacă ai şti cum te priveam, să ghicesc ce te-ar fi putut atrage sau interesa... Şi totuşi, din când în când, îmi zvârleam privirile, pe furiş, asupra porumbelului...

— Îl găsisem pe maidan. Îl lovise cineva cu o piatră...

Ieronim întinse brusc braţul spre întuneric şi-i puse mâna pe umăr.

— Să nu-ţi închipui cumva că voiam să te pun la încercare sau să te ispitesc. Dar pentru mine, care trăiesc numai pentru teatru, scena era prea excepţională ca să nu ghiceşti că făcea parte din acel scenariu misterios pe care mă trudea necontenit, *şi totuşi zadarnic,* să-l reconstituiesc, dacă înţelegi ce vreau să spun...

Îşi retrase mâna de pe umărul băiatului şi continuă, cu un alt glas:

— Ascultă: să pot urca cu el, după ce-l văzusem venind dinspre maidan *cu un porumbel în mână,* să pot urca scările acestui pod, noaptea, pe întuneric, şi să-l simt acolo, lângă mine, când am să încerc cheile, una după alta, şi apoi, deodată, una din chei se va potrivi şi uşa se va deschide gemând şi vom pătrunde aici, în acest pod, unde n-a mai intrat nimeni de foarte mulţi ani, de când a murit şi ultimul băiat al văduvei generalului Calomfir... Ascultă! nu mă întrerupe! spuse ridicând braţul, căci abia acum ne apropiem de scena cu adevărat dramatică. Ascultă şi imaginează-ţi. Am intrat încet, încet, îndreptându-ne spre fund, acolo unde se găseşte lada. Şi câte nu s-ar fi putut întâmpla! Dumnezeule, *câte nu s-ar fi putut întâmpla!* O biată lanternă electrică de buzunar. Abia mai luminează, căci o am din timpul războiului, de când eram cercetaş. În orice clipă s-ar fi putut stinge, şi am fi rămas pe întunerec. Şi nici măcar nu eram unul lângă altul. Eu o luasem înainte, grăbind pasul, căci presimţeam că bateria e pe sfârşite. Şi ne-am fi trezit deodată în întunerec, pierduţi aici, în acest pod plin cu lăzi şi cufere acoperite de praf şi pânze de păianjen, şi nici n-aş fi îndrăznit să strig, să te chem. Şopteam doar: Vlad, parcă Vlad sau Vladimir te cheamă, nu e aşa? Vladimir, mă auzi?... Dar nu mă puteai auzi, pentru că rămăseseşi mult în urma mea şi, orbecăind prin întunerec, te depărtai tot mai mult de mine, şi nu mă puteai auzi. Chiar dacă aş fi îndrăznit să ridic glasul, tot nu m-ai fi putut auzi, pentru că tocmai atunci începuse să bată vântul, şi aici, în podul acesta, dărăpănat de la bombardament, unde vântul se aude sinistru, ca la teatru, când se pregăteşte să izbucnească furtuna...

Se opri brusc, suflând greu, extenuat.

— Nu m-aş fi rătăcit, vorbi calm celalt. Nu m-aş fi rătăcit, pentru că sunt obişnuit cu întunerecul. Am copilărit la munte. Nu mi-e frică de întunerec, nici de vânt...

— Vasăzică, numai *asta* ai înţeles? îl întrerupse Ieronim cu o neaşteptată tristeţe în glas. Ai dreptate că aş fi vrut să te sperii, să te pun la încercare *în întunerec.* Elev Iconaru Vladimir, nu ai imaginaţie. Nu eşti singurul, de altfel. Aproape nimeni nu mai are imaginaţie. Trăim vremuri grele. Cine mai are timp să-şi imagineze o altă lume, cu *altfel* de oameni, o lume mai poetică, şi deci mai *adevărată?...*

— Dacă credeai că m-aş fi speriat lăsându-mă singur în întunerec...

— Te rog nu mă întrerupe, căci acum suntem la teatru şi ne apropiem de scena capitală... Până la urmă te-aş fi găsit lipit de unul din dulapurile acestea şi atunci ai fi înţeles ce se întâmplă, ai fi înţeles de ce mă depărta-sem şi de ce te lăsasem să crezi că se terminase bateria. Acolo, lipiţi amândoi de dulap, ţi-aş fi povestit istoria acestei case, care e de fapt istoria generalului Calomfir, adevărata lui istorie, pe care nu o mai cunoaşte nimeni pentru că, aşa cum prea bine ai cit, au murit aproape toţi...

— Atunci, de ce nu mi-ai povestit?

Ieronim ridică obosit din umeri.

— A intervenit ceva. O nimica toată...

— Puteai să-mi povesteşti, continuă Vladimir, căci nu mi-ar fi fost frică. Şi acum poţi să-mi povesteşti. Îmi placi să ascult pe alţii povestindu-mi. Mă întreb atunci, mă tot întreb: Când o să-mi vină şi mie rândul, eu ce-am să povestesc? Să le spun ce mi s-a întâmplat, o dată, noaptea, la stână?

Ieronim îşi trecu din nou mâna, nervos, prin păr.

— A intervenit ceva, şi *spectacolul* a dispărut. S-a reîntors în neant. A lăsat loc altor probleme, unele mai banale, altele, mai precis una din ele, extrem de importantă, capitală. Nu ghiceşti? Ai făcut să intervină, recunosc, fără voia dumitale ideea morală: diferenţa dintre coleoptere şl fluturi.

— ... Şi lepidoptere, precizâ Iconaru.

Ieronim reaprinse lanterna şi, cu grijă, ca să nu-l orbească, îl privi lung.

— Să ne grăbim, spuse pornind brusc înainte. Că a început să se facă frig.

Se simţea urmărit şi încetinise pasul, aşteptând din clipă în clipă să se audă strigat din spate. Dar necunoscuta şovăia. Atunci îşi rezemă cutia violoncelului de peretele coridorului şi, alene, începu să-şi caute batista. Începu prin a-şi descheia laborios pardesiul.

— Maestre! auzi deodată, în spatele lui, o voce neaşteptat de limpede şi robustă, de contraltă. Maestre, e adevărat, nu mai daţi lecţii particulare?

Antim întoarse capul şi o privi, încercând să pară surprins, îşi scoase batista, şi-o trecu, absent, pe frunte, apoi rămase cu ea în mână.

— E adevărat, spuse. M-am hotărât să nu mai dau lecţii particulare pentru că...

În clipa aceea parcă ar fi văzut-o pentru întâia oară şi o privi adânc, mirat, aproape în panică. Începu să se şteargă repede cu batista pe frunte, pe obraji.

— Să nu crezi că-mi tremură mâna, spuse, încercând să zâmbească.

— Sunteţi obosit, maestre...

— E şi oboseala, dar e şi altceva. Mi s-a părut că am mai zărit undeva figura asta, figura dumitale, vreau să spun...

Fata se apropie mai mult de el, plecându-şi uşor umerii.

— Nu mi-a scăpat nici un concert, Maestre! Vă urmăresc de cinci ani,

de când eram încă la Conservator... Şi din toată orchestra, nu vă privesc — *şi nu vă ascult* — decât pe d-stră!...

— Nu, nu mă gândeam la asta, o întrerupse, continuând s-o privească şi trecându-şi batista dintr-o mână într-alta. Eşti românca? Vreau să spun, ai trăit aici, în Bucureşti?

Fata se îmbujoră brusc.

— Părinţii mei sunt din provincie, dar eu am fost crescută aici.

— Ah, deci am avut dreptate. Într-un anumit sens, eşti străină, vii din altă parte?...

Fata clătină din cap, zâmbind încurcată. În acea clipă, Antim observă cu emoţie că are gura foarte mare şi dinţii neregulaţi — şi asta îi dădea un aer de frumuseţe sălbatică, ameninţătoare, aproape agresivă.

— Auzisem dar nu-mi venea să cred. Ar fi îngrozitor, îmi spuneam, ar fi îngrozitor să fie adevărat că Maestrul nu mai dă lecţii particulare, tocmai acum, când mi-am găsit slujbă şi am bani. Tocmai acum, când puteam lua şi eu lecţii. Măcar câteva. Măcar o lecţie, două pe lună, adaogă văzându-l că tace privind-o nelinişti, parcă nici n-ar fi ascultat-o, ci i-ar fi urmărit doar mişcările buzelor şi lumina, când umedă, când mată, a dinţilor.

Îşi împături batista, o puse în buzunar şi începu să-şi încheie nasturii de la pardesiu.

— Îmi pare rău, spuse apucând cutia violoncelului. M-am hotărât să renunţ la lecţiile particulare când mi-am dat seama că *nu izbutesc.* Nu izbutesc nici în doi ani, nici în patru sau cinci: pur şi simplu, *nu izbutesc...*

Întoarse capul şi văzu că, în fundul coridorului, luminile începeau să se stingă.

— Trebuie să mergem, adaogă, că altminteri riscăm să găsim poarta încuiată.

Înainta totuşi agale, ţinându-şi violoncelul în mâna stângă şi încercând, cu dreapta, să-şi ridice gulerul pardesiului.

— Înţelegi ce vreau să spun. Într-o bună zi mi-am dat seama că nu izbutesc să-i ajut, adică să-i fac *să mă întreacă...*

Fata izbucni deodată în râs, şi cu un gest scurt familiar se apropie de el şi-i luă braţul.

— Maestre, începu cu fervoare, nici nu bănuiţi cât sunt de fericită!... Auzisem atâtea despre d-stră. Ce nu se spunea, ce nu se povestea despre Maestrul Manolache Antim! Dar asta nu mi-a spus-o nimeni, şi nu aveam cum s-o ghicesc. Ştiam doar atât: că, într-un anumit fel, nici d-stră n-aţi avut noroc.

Antim se opri şi o privi din nou, pe deasupra ochelarilor, derutat.

— N-aţi avut noroc de elevi, Maestre. Cine a venit să înveţe cu d-stră? Tot felul de premianţi. Premiul I şi Premiile II. Poate chiar şi câţiva cu Premiul III. Dar ceilalţi, Maestre? *Ceilalţi?* repetă ea subliniind cuvântul şi apropiindu-şi mai mult faţa de el.

— Adică cum, ceilalţi?

— Da, Maestre, ceilalţi, cei mistuiţi de ambiţie şi urmăriţi de nenoroc, cei mai numeroşi de altfel. Ca Horia Grădişteanu bunăoară, de care n-a auzit nimeni pentru că s-a sinucis la optsprezece ani. Sau ca Maria Da Maria. Asta, Maria Daria Maria, sunt eu, adaogă coborând glasul. Dar la şcoală mi se spunea Maria Da Maria...

— Trebuie să ne grăbim, că altminteri riscăm să...

— Lăsaţi-mă pe mine să duc violoncelul, îl întrerupse.

Gestul fusese atât de neaşteptat, încât nu se împotrivi. Încurcat, îşi duse amândouă mâinile în jurul gâtului, încercând să-şi potrivească fularul sub gulerul ridicat al pardesiului.

— Dacă aş fi avut cu zece ani mai puţin, m-aş fi supărat, spusese.

— V-aţi fi supărat şi acum, îl întrerupse ea din nou, dacă ar fi fost altcineva, un alt gen de femeie, vreau să spun. N-are importanţă dacă ar fi fost tânără sau mai puţin tânără. Diferenţa nu trebuie căutată în vârsta femeilor, ci în destinul lor.

Se opri brusc şi strânse violoncelul cu amândouă braţele, lipindu-l de corp.

— Maestre! exclamă cu un glas sugrumat, parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns. Maestre, dacă nu l-aţi cunoscut pe Horia, atunci aveţi în faţa dumneavoastră fiinţa cea mai înzestrată şi cea mai orgolioasă, aproape bolnavă de ambiţie, dar şi cea mai urmărită de nenoroc pe care aţi întâlnit-o vreodată în viaţa dumneavoastră. Au fost zile întregi când nici nu îndrăzneam să trec strada: *ştiam* că are să mă răstoarne o maşină; Maestre, *simţeam* maşina de departe, de la zeci de metri, o simţeam cum mă răstoarnă şi-mi striveşte degetele. *Degetele,* Maestre, degetele astea pe care, dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul... pentru că de ani de zile căutam o slujbă care să-mi îngăduie să iau câteva lecţii particulare cu dumneavoastră, orice fel de slujbă, cât ar fi fost de anostă sau dezgustătoare, numai degetele să mi le cruţe; ani de zile am tot căutat, şi între timp trăiam din mila unuia şi altuia, căci nici garderobieră la un local de noapte n-au voit să mă ţină... Şi doar acum, de curând, de săptămâna trecută, mi-am găsit o slujbă, dar ce folos? Dacă nu m-ar fi urmărit nenorocul, aş fi găsit slujba acum două, trei luni, şi atunci degetele acestea le-aţi fi văzut ce pot face, şi, credeţi-mă, Maestre, v-aţi fi simţit minunat!...

Cu un efort, Antim o împinse încet către uşă, încercând să pară amabil şi totuşi detaşat, prefăcându-se că nu-i vedea lacrimile alunecându-i lin pe obraji.

— Noapte bună, Vasile, se adresă portarului. Iartă-ne că am cam întârziat, adăugă strângându-şi din nou fularul în jurul gâtului. Nu prea m-am simţit bine în antract. M-a luat cu frig. A venit deodată toamna!...

După ce rupseseră pânzele de păianjeni cu suluri făcute la repezeală din ziare vechi, încercaseră să scuture praful de pe capacul lăzii. Dar curând, Ieronim îşi dădu seama că praful se lipise ca un strat de noroi, neted şi uscat, şi zvârli sulul printre pachetele de lângă perete. Încredinţă lanterna lui Iconaru, şi scoase din buzunar o verigă cu chei vechi. Începu să le încerce la nemereală, fără prea mare convingere. La răstimpuri, scutura cu putere lacătul, parcă ar fi vrut să verifice dacă era cu adevărat încuiat.

— Fii mai cu băgare de seamă, şopti Iconaru, că faci prea mult zgomot. Şi poate ne aude cineva...

Ieronim îl privi surprins, încruntându-se, apoi clătină din cap, ca şi cum

şi-ar fi dat deodată seama că băiatul avea dreptate.

— Atunci, stinge lumina, spuse cât putu mai încet. Şi să nu vorbim, să nu ne mişcăm câteva minute. Să vedem dacă se aude ceva...

La început, nu se auzi decât vântul, aşa cum îl auzeau de câte ori rămâneau pe întuneric, tăcând amândoi. Dar curând ajunse până la ei un geamăt surd, ca un suspin prelungit peste măsură, şi apoi brusc sugrumat. După câteva secunde, parcă mai aproape de ei, geamătul se auzi din nou, de astă dată mai profund, urmat de un gâfâit scurt, speriat, ca şi cum cineva ar fi trecut repede pe lângă ei şi s-ar fi îndreptat grăbit spre uşa podului.

— Nu e nimeni, şopti Ieronim. Nici un duh, nici o stafie, vreau să spun. Toate zgomotele pe care le auzi vin de sus, de la lucarna care nu se mai închide bine şi o clatină vântul...

— Şşşt! îl întrerupse Iconaru, apucându-i braţul. Ascultă acum!...

Se auzi din nou geamătul, dar se auzea de asemenea, dinspre uşa podului, altfel de zgomote, mai puternice, parcă cineva ar fi înaintat anevoie pe podeaua veche şi şubredă, trăgând după el un sac cu lemne şi uscături.

— Poate au prins de veste, continuă Iconaru, coborând şi mai mult glasul, şi vin să ne caute...

Tăcură amândoi, ţinându-şi răsuflarea.

— Dacă ne surprinde cineva, începu brusc Ieronim, silindu-se să nu ridice glasul, le spui adevărul. Ne-am întâlnit întâmplător alaltăieri şi ţi-am vorbit de o colecţie de fluturi. Dar ti-am vorbit mai ales de teatru, de tainele artei dramatice. Le spui de uniforme, că venisem hotărât să le iau — poţi chiar să precizezi că venisem hotărât să le iau cu împrumut, pentru o săptămână, două, căci cine ar vrea să păstreze, *pentru totdeauna,* două uniforme de general? Deci, suntem bine înţeleşi: venisem să le iau cu împrumut, dar nu le spui de ce, cu ce scop. *Teatrul,* le spui. E în legătură cu concepţia lui despre teatru. Eşti elev de liceu, adăugă după o scurtă pauză, cu un aer aproape solemn, ştii să păstrezi un secret. Nu le spui decât asta: uniformele sunt în legătură cu...

— Degeaba încerci să mă sperii, îl întrerupse Iconaru, aprinzând brusc lanterna. Pentru că m-ai văzut cu un porumbel rănit în mână, crezi că sunt un biet băiat de la ţară incult şi prostănac!...

Ieronim îl ascultase surprins, mâhnit, cu palma dreaptă acoperindu-şi ochii.

— Să nu mai vorbeşti aşa, că făptuieşti un sacrilegiu, şopti. Nu trebuie să vorbeşte aşa despre un porumbel rănit...

— Atunci, de ce vrei să mă sperii că poate vine cineva şi ne prinde aici, în pod, şi ne dă pe mâna poliţiei?

Ieronim îşi retrase încet palma de pe ochi şi zâmbi.

— Nu m-am gândit o singură clipă să te sperii. Am voit doar să-mi închipui o scenă *posibilă,* nu un *eveniment...*

— Dacă crezi că mi-e frică de stafii sau de poliţie...

Ieronim ridică din umeri şi începu să examineze cheile, una după alta.

— Îmi aduc foarte bine aminte..., şopti.

Dar se întrerupse brusc, privi una din chei, apropiind-o mult de ochi, o şterse, frecând-o cu batista, şi o încercă, atent, aproape cu emoţie.

— Asta era, spuse. Acuma ţine-te bine...

Scoase lacătul, îl aşează pe un pachet de jurnale şi încercă uşor capacul. Făcu semn cu capul, şi Iconaru, trecând lanterna în mâna stângă, îl ajută cu dreapta să deschidă lada. Scârţâia atât de strident, încât se opriră de mai multe ori, speriaţi de aceste ţipete neaşteptat de puternice, metalice, sinistre.

în cele din urmă, izbutiră să ridice capacul. Îi surprinse albul imaculat al cearceafului şi un miros pătrunzător de camfor, naftalină şi busuioc.

— Cum se vede şi aici, ca în cele mai mici amănunte, mâna Generălesei! Aşeza lucrurile într-o ladă aşa cum alţii, altădată, zideau mânăstiri sau ridicau piramide. Ia priveşte ce frumuseţe de cearceaf, alb şi bine întins, parcă l-ar fi aşternut ieri, alaltăieri, şi, uite, pune mâna şi vezi cât e de mătăsos, parcă ar fi un giulgiu...

Cu grijă, aproape cu emoţie, Ieronim trase încet cearşaful, înfăşurându-l şi strângându-l într-un colţ. Vladimir apropiase mai mult lanterna şi-i plimba conul da lumină de la un capăt la altul al lăzii. Ieronim nu-şi putu reţine un strigăt de surpriză:

— Numai la asta nu mă aşteptam!... Şi totuşi, ar fi trebuit să mă gândesc...

Câteva clipe, priviră amândoi, în tăcere, rochia verde-pal, cu gulerul înalt, de dantelă neagră.

— E neatinsă, şopti Ieronim, aşa cum i-o adusese croitoreasa cu puţine zile înainte. N-a mai apucat s-o îmbrace la seara de binefacere. O comandase special pentru serată, căci ea, Caty, era una din vicepreşedintele societăţii. Dar avea groază de bombardamente şi, când s-a dat alarma, şi-a luat copiii şi s-au dus în adăpostul antiaerian din capătul străzii, colţ cu Popa Nan. Se opri şi respiră adânc, de mai multe ori, ca şi cum s-ar fi trudit să-şi înăbuşe suspinul. Praful şi pulberea s-a ales de toţi, adăugă. Covor de bombe. N-a mai rămas o casă în picioare din Popa Nan şi până aici, lângă noi la vreo două sute de metri. Zadarnic s-a luptat Generăleasa, s-a dus până la Palat, să obţină o echipă specială, să dezgroape adăpostul şi să-i caute. Să-i găsească măcar fata. Voia cu orice preţ s-o înmormânteze cu rochia ei cea nouă. Cu rochia asta, adăugă apucându-i gulerul cu sfială şi trăgând-o încet spre el. Zadarnic. Nu s-a mai găsit nimic. Doar cenuşă...

Întinse braţul cât putu mai mult, înălţând rochia, iar Iconaru o lumină întreagă, plimbându-şi lanterna de sus în jos.

— Dar, vezi, trebuia să mă gândesc, reluă Ieronim, împăturind rochia şi aşezând-o peste cearceaf. Trebuia să-mi închipui că Generăleasa o va păstra cu sfinţenie, căci asta era tot ce-i rămăsese de la Caty, de la fata ei cea mai mică, şi, până atunci, cea mai norocoasă, căci avea patru copii şi fusese singura fericită în căsătorie. (Atunci, în ziua bombardamentului, nu ştia că soţul ei, Vanghele, căpitanul Vanghele, trăgea să moară într-un spital din Iaşi.) Celelalte două fete nu avuseseră noroc în căsnicie. Una divorţase şi trăia la Craiova; se încurcase cu un subdirector de Bancă. Iar cealaltă, Voica, mai bine să nu-mi mai amintesc de ea. În cele din urmă şi-a pus capăt zilelor...

— Dumnezeu s-o ierte, spuse Iconaru şi-şi făcu cruce.

— Dumnezeu să le ierte pe toate, şopti Ieronim. Pe toate şi pe toţi,

adăugă mai mult pentru sine, pentru că aproape nu i se auziră cuvintele. Parcă a fost blestem, ca într-o tragedie antică. N-a scăpat nici unul... Îşi îndreptă deodată umerii şi-şi ridică fruntea. Dar ce frumos ar fi fost să fie, doar aşa, ca într-o tragedie antică, vorbi deodată cu un glas neaşteptat de ferm. Să fie doar *spectacol*, dacă înţelegi ce vreau să spun. Toate astea să fi făcut doar parte dintr-o dramă, pe care mi-aş fi închipuit-o eu. Şi, evident, pentru că aş fi inventat-o eu, ar fi fost mai adevărată decât tot ce s-a întâmplat. De aceea teatrul e mai *adevărat,* pentru că poţi ieşi dintr-o dramă şi poţi trece în alta. Sau poţi ieşi chiar din spectacol. Oricând m-aş fi putut adresa Corului, şi le-aş fi spus: „Acum, destul! V-am ascultat destul. E prea mult, prea multă tragedie! Să ne ducem cu toţii la Caty şi să-i cerem iertare: « *Tante Caty,* iartă-mă, i-aş fi spus, că iar te-am omorât; de astă dată te-am omorât cu toţi copiii, într-un bombardament!... »"

Se încruntă şi se aplecă mult deasupra lăzii. Începu să răscolească, grăbit, concentrat, dând la o parte bluze ţărăneşti, marame de borangic şi broboade de lână, fote, brâuri.

— Asta era marea lor pasiune, să se deghizeze în ţărănci. Au adunat costume din toate provinciile ţării, căci au fost crescute în cultul unităţii neamului românesc. De aceea trebuie să le respectăm această pasiune, cât ar părea ea de naivă. Cel puţin, nu se costumau, ca aristocraţii occidentali din secolul XVIII, în păstori şi păstoriţe, în speranţa, ridicolă, că ar putea recupera beatitudinea vieţii pastorale, în mijlocul naturii, adică în preajma grotelor artificiale, a fântânilor arteziene şi a ruinelor preromantice...

Îşi dădu deodată seama că lui Iconaru îi tremură braţul.

— Te-a luat cu frig, nu e aşa?

Căută printre costume, alese două broboade şi i le aşeză pe umeri.

— Încă puţină răbdare şi, când ajungem la uniforme, le îmbrăcăm...

— Dar fluturii? întrebă Iconaru strângându-şi una din broboade în jurul gâtului. Când ajungem la fluturi?

Câtva timp, Ieronim nu-i răspunse, căutând tot mai nervos şi mai repede, dând la o parte rochii de fetiţe, şaluri de dantelă, bluze şi tricouri de toate culorile.

— Cutia cu fluturi, repetă Iconaru. Căci, în ceea ce mă priveşte, eu pentru asta am venit...

— Mai precis, cutiile cu fluturi, căci sunt multe, foarte multe.

Vorbind, Ieronim apucase cu emoţie o rochie de mireasă, înălţând-o cât putu mai sus, în bătaia lanternei, ca s-o poată admira mai bine.

— Asta oare a cui o fi fost? se întrebă, curios şi totuşi cu o urmă de tristeţe în glas. După formă şi material, a fost desigur utilizată cu mult înaintea vremii mele... Tot ţi-e frig? se adresă lui Vladimir. Stai, să-ţi mai pun ceva pe spate.

Găsi o fotă ardelenească şi i-o aşeză ca o pelerină pe umeri. Ar fi vrut să mai adauge ceva, dar zări un păianjen negru, uriaş, răsărit parcă atunci de sub ladă şi, întinzând repede piciorul, îl ajunse din urmă şi-l strivi.

— Mă rog, cutiile cu fluturi, insistă Iconaru.

— Sunt jos, într-una din camere. Şi nu e niciodată închisă cu cheia... Doar ce îmbrăcăm uniformele de general, ne încingem şi cu câte o sabie, dacă le mai găsim la locul lor în dulap — şi i-l arătă, întinzând braţul către

uşă — şi coborâm. Să nu-ţi fie frică, nu ne poate surprinde nimeni. El, *Maestro, e* o rudă depărtată de-a mea, un fel de unchi. *Oncle Vania*, aşa-i spun eu. Şi îi cunosc bine obiceiurile. Nu se întoarce niciodată înainte de două, trei dimineaţa, după ce se închide berăria. Dar trebuie să fim cu băgare de seamă, să nu aprindem luminile, căci ne-ar putea observa vecinii. Trebuie să ne mulţumim cu lanterna asta...

Se întrerupse şi-şi mişcă repede picioarele, urmărind cu o neobişnuită dexteritate, unul după altul, şi strivindu-i, trei mari păianjeni negri care se avântaseră, în mici salturi ce păreau aeriene, în direcţii deosebite.

— E păcat, şopti Iconaru. Nu trebuia să-i omori. Nu-ţi făceau nici un rău...

De mai multe ori, în faţa cafenelei, Antim încercase zadarnic să-i ia violoncelul din mână. În cele din urmă, ridicase exasperat braţele în aer şi, deschizându-i larg uşa, o poftise să intre. Spre mirarea lui, fata intrase cu pasul sigur, cu fruntea sus, zâmbind şi rotindu-şi privirile în toate părţile, parcă ar fi căutat pe cineva, sau poate doar ca să se convingă că nu era intimidată. Când au intrat, abia trecuse de zece, şi cafeneaua, care era totodată berărie, căci serile se puteau comanda crenvurşti şi omletă, era aproape plină. De la câteva mese, Antim se auzi strigat, dar se prefăcu că nu aude şi se îndreptă direct spre fundul sălii.

— *Bravos, Maestro!* îl felicită Iliescu, căruia nu i se încredinţase nici un rol în stagiunea de toamnă şi, ca nu cumva să creadă lumea că suferă, venea în fiecare seară la cafenea, întovărăşit de un grup gălăgios de fete tinere.

Antim înălţase din umeri şi făcu cu braţul stâng un gest vag, de plictiseală şi resemnare.

— Sunt cam obosit, îi spuse. E o elevă de-a mea...

Fata înainta tot atât de sigură, grăbind pasul, căci zărise o masă liberă în fund, într-un colţ retras.

— Bravo, Maestre! se auzi din nou strigat. Să ştii că te prinde bine...

— E o elevă de-a mea, răspunse cu un zâmbet amar. Ultima mea elevă. O să auziţi curând despre ea...

Când se aşezară, unul în faţa altuia, Maria îi luă repede mâna între mâinile ei şi-i şopti:

— Vă mulţumesc, Maestre. Vă mulţumesc pentru tot.

Îşi retrase încet mâna şi, întorcând capul, făcu semn chelnerului.

— Nu-mi mulţumi, spuse, pentru că nu ştii ce urmează...

Zâmbind misterios, îşi scoase fularul, apoi îşi căută batista şi-şi şterse ochelarii. Chelnerul voi să-l ajute să-şi dezbrace pardesiul, dar se împotrivi.

— Îl mai păstrez puţin, până ce mă mai încălzesc. Apoi întoarse capul spre fată: Pentru domnişoara..., începu.

— Mie, un ceai, spuse Maria. Şi dacă mai vreţi un *sandwich*, cu şuncă sau cu brânză. Sau cu orice, adăugă repede, zâmbind, fără să-şi plece privirile.

— Iar pentru mine, o dată cu ceaiul, îmi aduci şi un coniac. M-a cam luat cu frig...

Îşi potrivi ochelarii şi o privi din nou, concentrat, cercetător.

— Vasăzică, eşti *străină.* Îţi repet asta pentru că întotdeauna am simţit că veştile importante, noutăţile semnificative le aflu de la străini, de la oameni veniţi din altă parte. În imaginaţia mea, vin din *altă lume,* chiar dacă vin doar de la; Iaşi sau de la Ploieşti. De aceea mă bucur că ne-am întâlnit. Fără să vrei, fără să ştii, ai să-mi aduci o veste. Sunt foarte curios să ştiu: ce fel de veste? Ce noutate? Ce revelaţie?

Fata se îmbujoră brusc, apoi zâmbi.

— Eu, Maestre?

— Nu zâmbi. Nu crede că sunt un bătrân maniac. Nu sunt nici chiar aşa de bătrân, deşi mă simt cam şubred de la o vreme, şi sigur nu sunt maniac. Dar, asta a fost viaţa mea: *exclusiv* rezultatul unor întâlniri cu străini şi străine. E prea lung ca să ţi le povestesc pe toate într-o seară. Dar trebuie să-ţi spun măcar atât: toate femeile de care am crezut că sunt îndrăgostit erau *străine,* erau din altă parte...

Fata plecase brusc privirile, căci i se păru că cei de la masa vecină se pregăteau ca să-i asculte.

— Poate să fie numai o întâmplare, continuă Antim. Ce stranie întâmplare când îţi voi spune că nici una din acele dragoste nu s-a împlinit. Mai mult, am rupt, deşi nu din vina mea, trei logodne. Şi toate astea *pentru o povestire.* Da, Maria Daria Maria, spuse ridicând ochii şi privind-o, brusc emoţionat, pur şi simplu pentru o povestire. E adevărat, o povestire cam stranie, şi probabil scrisă de un autor destul de obscur, pentru că i-am uitat de mult numele, şi nimeni nu auzise nici de el, nici de povestirea aceasta, spune-i, dacă vrei, nuvelă, deşi era destul de scurtă, era mai degrabă o schiţă...

Se întrerupse, privind visător, aproape absent, cum chelnerul aşeza ceştile de ceai şi farfuria cu *sandwich*-uri.

— Mulţumesc, Petrache, spuse când chelnerul, clipind din ochi cu înţeles, apropie cu mare atenţie paharul cu coniac plin până în vârf. Te rog, nu te jena, adăugă văzând că fata rămăsese cu ochii aţintiţi asupra farfuriei. Încearcă întâi unul cu şuncă...

Sorbea, pe rând, o linguriţă de ceai şi câteva picături de coniac.

— Cred că am citit-o în liceu, când aveam vreo 14, 15 ani, începu după ce-şi roti privirile în jurul lui, parcă ar fi vrut să mai verifice încă o dată că nu se află nici o figură cunoscută. Nici nu bănuiam atunci că am să fiu muzicant de meserie, deşi cântam la vioară de cinci ani, şi curând după aceea descoperisem violoncelul. Dar eram pasionat de ştiinţele naturale, îndeosebi de entomologie, în primul rând de fluturi. Şi de pasiunea aceasta nu m-am lecuit nici până în ziua de azi. Dar după ce-am citit povestirea de care-ţi vorbesc, viaţa mea a fost schimbată. A *trebuit* să devin muzicant. Am simţit, am ştiut că numai arta, în cazul meu muzica, mă va putea vindeca de obsesie. Căci, în fond, asta era: o obsesie. Mă regăsisem, de la început până la sfârşit, în eroul povestirii. Parcă mi se întâmplaseră mie toate aventurile lui. Şi despe ce era vorba? Pare absurd ce-ţi spun: era vorba despre ce se întâmplase într-o viaţă anterioară...

— Într-o viaţă anterioară? îl întrerupse Maria, privindu-l adine în ochi, nedumerită, cu oarecare teamă. Era deci o povste cu metempsihoză?

Antim apucase ceaşca de ceai, dar se răzgândi şi o aşeză, încet, cu mare grijă, în farfurie.

— Sunt multe poveşti cu metempsihoză pe lume, spuse ridicând din umeri, şi zâmbi. Dar asta mă impresionase: că lucrurile se întâmplaseră într-o altă viaţă. Ce mă impresionase pe mine era acest amănunt, în aparenţă simplu şi destul de banal, că doi îndrăgostiţi au rupt logodna pentru că el, tânărul, fără să vrea, făcuse într-o zi o descoperire. Şi, evident, se grăbise s-o povestească logodnicei, care, din motive greu de înţeles, s-a simţit jignită şi l-a părăsit. Mi-e peste puţinţă să înţeleg ce s-a întâmplat, de ce s-a supărat fata...

Fără să-şi dea seama, Maria se îmbujorase.

— Povestea, îţi repet, e foarte simplă, continuă Antim ridicând ochii şi privind-o, aşa cum abia muşcase din al doilea *sandwich* şi rămăsese încurcată, neîndrăznind să mestece. Într-un cuvânt, lucrurile se petreceau câteva secole în urmă, probabil în Evul Mediu, în Occident. Şi eroul povestirii era un *jongleur*, un saltimbanc, un prestidigitator, cum vrei să-i spui...

Se întrerupse, ca să soarbă mai spornic din coniac, îşi şterse din nou ochelarii, apoi rămase o clipă visător, privind drept înaintea lui, fără s-o vadă.

— Şi acum, când ai să asculţi povestea, începu cu un ton ferm, ai să te miri că m-a putut impresiona atât. Tânărul acela, logodnicul fetei, era, cum îţi spuneam, un *jongleur*, un saltimbanc. Îmi aduc şi acum aminte scena decisivă: era costumat şi-şi pregătea masca, îşi punea vopselele acelea pe obraz şi auzea voci şi râsete, nu prea departe de el; se afla, probabil, într-un bâlci oarecare, într-un cort, ascuns după o perdea, gata să apară din nou în faţa spectatorilor şi să-i facă să râdă cu acrobaţiile şi jongleriile lui. Şi deodată, spune autorul, tânărul şi-a dat seama de *decăderea* lui, într-un anumil sens de *trădarea* lui. Deodată, în clipa aceea, a înţeles că un *jongleur* şi un saltimbanc ca el fusese făcut să *distreze zeii*, să-i amuze prin acrobaţiile şi prestidigitaţiile lui, iar acum el, ca şi toţi cei ca el, distrau pe *oameni...*

— Nu înţeleg, şopti Maria, pălind uşor.

— E greu de înţeles, continuă Antim, făcând semn de departe chelnerului, pentru că asta nu se ştia pe atunci, în secolele XIV-XV, şi mă întreb cum a descoperit-o el, *jongleur*-ul. În fond, lucrul acesta nu-l ştie nici astăzi toată lumea. Dar aşa a fost. Toate acrobaţiile, jongleriile şi glumele saltimbancilor fuseseră la începutul începuturilor inventate pentru a distra pe zei.

Se întrerupse, aşteptând să se apropie chelnerul.

— Acelaşi lucru, dar poate că vrea şi domnişoara un coniac.

— Nu, mulţumesc, Maestre, vorbi repede Maria. Poate, cel mult, puţin rom în ceai. Dar de ce-or fi avut nevoie zeii de jongleriile noastre? adăugă zâmbind, câteva clipe în urmă.

— Nu mă întreba, pentru că n-aş şti ce să-ţi răspund. Ce este *sigur* este că toate artele, muzica vocală şi instrumentală, dansul, sculptura, pictura, toate au fost inventate ca să omagieze şi să slujească pe zei...

— Muzica, dansul, teatrul, asta înţeleg, vorbi Maria.

— Dar nu asta constituia, propriu-zis, subiectul nuvelei, o întrerupse Antim. Adevărata dramă a început după aceea, după ce tânărul i-a povestit logodnicei descoperirea pe care o făcuse: că el, faimosul artist, neîntrecutul saltimbanc şi *jongleur*, îşi trădase adevărata lui *vocaţie*, care

era, într-un anumit sens, *religioasă* şi ajunsese, ca toţi cei din breasla lui, un simplu meşteşugar de bâlci, flatat şi fericit că poate amuza oameni de tot felul, de la castelani şi castelane la argaţi şi slugile lor...

— Şi atunci, întrebă nedumerită Maria, ce s-a întâmplat? De ce s-au despărţit?

— Tocmai asta nu înţeleg prea bine. Poate nu mai mi-aduc aminte sfârşitul povestirii. Logodnica, scria autorul, l-a părăsit chiar în noaptea aceea, a plecat în lumea largă...

— Dar de ce? stărui Maria.

— I-o fi fost teamă că, în urma acelei descoperiri, în fond, o descoperire tragică, el, logodnicul, nu va mai fi, cum se spune, la înălţime? Nu va mai fi artistul neîntrecut, admirat şi adulat de până atunci?... Nu ştiu. Nu-mi dau seama.

Tăcu câtva timp, visător.

— Mi-ar fi plăcut să mai urmeze ceva, ceva mai dramatic, chiar melodramatic; bunăoară, el s-o fi surprins când se pregătea să fugă şi să-i spună că-l va căuta tot restul vieţii şi, dacă nu-l va găsi, îl va căuta în alte vieţi şi, până nu va da de el, nu se va linişti...

Se întrerupse, privind cu atenţie, aproape cu admiraţie, îndemânarea cu care chelnerul îi pusese în faţă paharul cu coniac, fără să verse o picătură.

— Mulţumesc, Petrache. Eşti formidabil!...

Îşi apropie buzele şi sorbi cu grijă. Apoi se întoarse sprel Maria.

— ... Dar nu i-a spus nimic, adăugă. Sau, în orice caz, dacă i-o fi spus, nu mai mi-aduc aminte. Sfârşitul povestirii era destul de banal. Probabil că de aceea l-am uitat...

— Păcat, şopti Maria.

— Pe câţi n-am întrebat! continuă Antim însufleţindu-se. Când eram tânăr, nu apucam să cunosc bine pe cineva, şi-l întrebam dacă a citit povestirea asta. Şi i-o rezumam, uneori foarte emoţionat, căci dacă vedeam că mă ascultă cu atenţie, încruntându-se parcă ar fi încercat să-şi amintească, începeam să sper: poate că de data aceasta am noroc şi aflu numele autorului sau titlul nuvelei, sau măcar sfârşitul... Ajunsesem de pomină, atunci, prin 1914, în preajma războiului, adăugă zâmbind.

Sorbi din ceaşca cu ceai, apoi apucă paharul cu coniac şi-l păstră mult timp în palmă.

— Dar, cum ţi-am spus, povestirea aceasta mi-a schimbat viaţa. Nu numai pentru că *a trebuit* să devin muzicant. Dar mai ales pentru că — pare atât de absurd, de ridicol, încât nici nu-ţi vine să crezi — pentru că, îţi vorbesc foarte serios, toate femeile de care mă îndrăgosteam şi cărora, evident, nu puteam să nu le povestesc descoperirea pe care o făcuse acel personaj de nuvelă, mă părăseau; nu *chiar pe loc,* ca în nuvelă, dar scurtă vreme după aceea...

Maria îl ascultase fascinată, când foarte palidă, când îmbujorându-se.

— De ce s-or fi supărat? M-or fi crezut naiv sau sentimental, sau poate prost de-a binelea, căci cine ar fi putut lua în serios o povestire scrisă de un autor obscur şi atât de absurdă?

— N-a fost chiar atât de absurdă, şopti Maria, dacă v-a schimbat viaţa...

Pentru întâia oară, Antim izbucni în râs. Râdea împăcat şi totuşi amar, aşa cum râd uneori bătrânii.

— Îmi pare bine că te-am convins atât de repede, vorbi continuând să zâmbească. Nici nu-ţi dai seama câtă dreptate ai !... Pe de o parte, nu mi-am putut lega viaţa de nici una din femeile pe care le-am iubit şi care, îţi repet, erau toate *străine.* Pe de altă parte, povestirea aceea m-a smuls dintre fluturii mei şi m-a făcut, în cele din urmă, violoncelist; întâi într-un cuartet din Viena şi apoi aici, în orchestra Filarmonicii. Dar de ce numai atât? De ce n-am ajuns ce mi se prezicea în tinereţe, ce mi-a prezis chiar Casals, prin 1926? Unul din cei mari, din primii doi, trei celişti ai lumii?

— Ba da, Maestre, îl întrerupse Maria, aţi ajuns! Asta sunteţi: unul din cei mari.

— Eu ştiu ce-ţi spun, continuă Antim zâmbind amar. Vorbeai de ambiţie, spuneai că eşti mistuită de o ambiţie aproape maladivă. Felicitările mele, Maria Daria! Dacă crezi în geniul dumitale, aşa trebuie să fii: bolnavă de ambiţie...

— Dar în cazul meu...

— Nu mă întrerupe, că nu ştii ce voiam să-ţi spun mai departe. Poate că, într-un anumit fel, eram şi eu ambiţios. Căci, în fond, acceptasem să dau concerte, încercasem, cum se spune, *să mă manifest.* Dar asta nu era de-ajuns. Nu mă interesa succesul — nici de critică, nici de public. Nu mă interesa pentru simplul motiv că *nu puteam cânta pentru oameni.* Povestirea aceea îmi schimbase radical concepţia despre artă. Nu puteam cânta pentru semenii mei, pentru oameni. Dar atunci, pentru cine? Pentru zei? Dar zei nu există. Pentru Dumnezeu? Dar dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu, ar fi o impietate să cânţi muzică profană, să-i cânţi, *Lui,* lieduri, valsuri şi romanţe, ca oricărui bogătaş. Iar dacă nu crezi în Dumnezeu, cum mi-e teamă că e cazul meu, atunci *pentru cine?*

— Pentru îngeri, Maestre! exclamă emoţionată, aproape patetic, Maria. Pentru îngeri!...

Antim izbucni din nou în râs. Îmbujorându-se, Maria întinse braţul peste masă şi-i apucă mâna.

— Nu m-aţi înţeles, Maestre. Când spun: pentru îngeri, nu mă gândesc la îngerii din biserici sau din cer, din muzee sau din cărţile poştale. Cântăm pentru îngerii din noi. Căci fiecare om are în el un înger, nu îngerul păzitor, ci îngerul care geme închis în întunecimile sufletului fiecăruia din noi, şi pe care arareori, numai rareori, izbutim să-l descătuşăm, să-l lăsăm liber să-şi ia zborul, să se înalţe, şi atunci, o dată cu el, se purifică, şi se înalţă, şi sufletul nostru, sufletul fiecăruia din noi.

Antim o ascultase turburat, clipind la răstimpuri din ochi, parcă s-ar fi trudit să se trezească dintr-un vis.

— Te rog, taci!, izbucni deodată cu un glas sugrumat, aproape de nerecunoscut. Taci! repetă.

Maria îsi retrăsese mâna şi rămase stingherită, cu privirile plecate. În acea clipă Antim îşi dădu seama că-i ascultaseră toţi vecinii şi, cu un efort, zâmbi.

— E greu să-ţi explic, spuse. Nu e vorba despre mine.

Îmbrăcaseră amândoi uniformele de general, şi Ieronim începuse să aşeze lucrurile în ladă, grăbit şi totuşi concentrat, cu mare grijă.

— Dumitale ţi se potriveşte de minune, şoptise Vladimir. Parcă e turnată. Dar pe mine atârnă ca pe un pui de bogdaproste...

— Ţine cald, îl consolase Ieronim. E ca un palton căptuşit cu lână.

— Dar uite cum atârnă! Îmi ajunge aproape de genunchi. Şi ia te uită la mâneci, adăugă, întinzând braţul.

— Ţi-am spus: ţine cald. O scoţi după ce coborâm în salon. E mai uşor s-o porţi în spate decât s-o duci în mână... Nu mai avem mult, adăugă.

Aşezase rochia de mireasă, dar îşi dădu seama cu mirare că nu încăpea în ladă, şi rămase câtva timp derutat.

— Poate ar fi mai bine să-mi suflec mânecile, spuse. Dacă ţii o clipă lanterna...

Ieronim i-o luase şi, cu mâna stângă, distrat, începu să preseze franjurile rochiei.

— Şi, totuşi, îmi aduc foarte bine aminte că nu era împăturită şi nici îndoită...

Cu mânecile tunicei bine sumese, Vladimir îi luă lanterna şi examinară din nou, amândoi, poziţia rochiei.

— Cum tot n-o să mai servească, începu Vladimir, eu zic s-o aşezăm cum s-o nimeri... Că se face târziu...

Ieronim continua să încerce, strângând când poalele rochiei, când partea de sus.

— Mă întreb cum a aşezat-o Generăleasa în ladă, fără s-o îndoaie. Că, uite, orice am face, cât de mult am strânge-o, tot rămâne ceva pe din afară...

— Eu zic să nu mai pierdem vremea, începu Vladimir.

Dar se întrerupse speriat, făcu semn lui Ieronim să tacă, apăsându-şi degetul pe buze, şi stinse lumina.

— Se aude ceva, şopti cât putu mai încet.

După primele măsuri, Antim închisese ochii şi i se păru deodată că visează, că se află din nou lângă el, lângă Casals, în acea după-amiază din mai 1926, când, fără să se anunţe, bătuse timid la uşă şi-i spusese: „Vă rog să mă iertaţi, eu sunt entomolog..." Probabil că aşa reuşise să-l dezarmeze, căci un sfert de ceas mai târziu, Casals îl ascultase, concentrat şi, după obiceiul lui, încruntându-se, şi îl felicitase. „Ai făcut bine că te-ai lăsat de entomologie", îi spusese râzând. Apoi apucase violoncelul şi, privindu-l cu simpatie, făcându-i cu ochiul, ca unui băieţandru, reluase aceeaşi bucată. Şi acum cânta din nou Casals, cânta tot opus 56, şi cânta aici, în acest salon rece şi umed, sărăcăcios luminat, părăginit, pe jumătate ruinat.

— S-a întors *Oncle Vania*, şopti Ieronim. Nu ştiu ce s-o fi întâmplat, căci de obicei nu se întoarce înainte de două, trei dimineaţă... De altfel, nu cântă el, adăugă. Nu cântă niciodată după concert.

— Ce ne facem? întrebă, cu sfială, Vladimir. Dacă ne aude?...

— Nu-ţi fie teamă. Când ascultă muzică, nu mai aude nimic altceva. O fi venit cu cineva din orchestră, ca să verifice vreun pasaj... Şi atunci nu rămâne mult. Îl aşteaptă ceilalţi, la cafenea. Îl aşteaptă ca să joace şah...

Adăugase ultimele cuvinte foarte încet, mai mult pentru sine, dar fără să-şi poată stăpâni iritarea. Parcă l-ar fi auzit din nou pe Caimata, pretenţios şi protector, şi vorbindu-i totuşi cu veneraţie, aproape cu evlavie. De câte ori îl întâlnea, nu-i putea vorbi de altceva: „Degeaba, Ieronime tată, începea punându-i mâna lui grea pe umeri. Cât o fi de genial conu Manolache în muzică, nu-l întrece nimeni în şah. Ar fi putut ajunge oricând campion pe ţară. *Oricând!* Dar nu vrea. Nu-l interesează. În finală se lasă bătut, parcă ar vrea să ne facă în necaz nouă: *nouă,* prietenii şi admiratorii lui!..."

Antim deschisese de mult ochii, dar nu îndrăznea s-o privească. Uşor aplecată asupra violoncelului, Maria zâmbea trist, ca în somn. Aceste măsuri inimitabile, care pregăteau finalul fără ca totuşi să-l anunţe, întrecuseră tot ce înţelesese el până atunci, şi când ecoul ultimei note se stinse, sări brusc în picioare, se apropie de fată, o sărută pe amândoi obrajii, apoi îi sărută mâinile.

— Ai avut dreptate, Maria, începu emoţionat. Degetele astea...

Îi fu teamă că-l vor podidi lacrimile, şi atunci se dădu câţiva paşi înapoi şi începu să-şi descheie nasturii de la pardesiu, ca şi cum s-ar fi hotărât, brusc, să şi-l scoată.

— Să nu răciţi, Maestre, spuse Maria. Că aici, în salon, e mai frig ca afară...

Antim rămase câteva clipe nehotărât, cu pardesiul numai pe jumătate descheiat.

— Ai avut dreptate, repetă coborând glasul. N-am avut noroc, nici eu, nici dumneata. Am pierdut atâta timp... Trebuia de mult să mă cauţi, şi să vii să mă vezi. Ai fi fost astăzi celebră...

— Vă mulţumesc, Maestre, şopti Maria, ştergându-şi sfioasă lacrimile cu podul palmei.

— Nu vrei să mai cânţi ceva? Încă una din bucăţile dumitale preferate?

Maria îl privi cu un mare zâmbet luminându-i faţa, apoi se plecă uşor asupra violoncelului şi aşteptă.

— Am putea aşeza lucrurile în ladă, şopti Iconaru, chiar aşa, pe întunerec. Că sunt doar lucruri de cucoane şi nu fac zgomot...

„Sunt entomolog, îi repetase, dar când aveam vreo 14,15 ani, am citit o povestire ciudată, destul de stranie, o poveste într-un anumit fel absurdă, şi povestea asta m-a *silit* să devin muzicant..." Casals îl ascultase zâmbind tot timpul şi, spre mirarea lui, nu părea surprins. „În fond, asta se întâmplă cu noi toţi, cu toţi artiştii, îi spusese. Pe de o parte, *trădăm,* trădăm un ideal, căci orice ideal, în cele din urmă, este inaccesibil. Dar pe de altă parte..."

Fata se oprise brusc şi ridicase, speriată, privirile spre tavan.

— Iertaţi-mă, Maestre, dar nu mai pot... Mi-e frică! Mi se pare că umblă cineva prin pod...

Antim începu să râdă, fără să reuşească totuşi să-şi ascundă turburarea.

— Aşa se aude întotdeauna, nopţile, mai ales acum, toamna, când bate vântul. Casa asta e pe jumătate ruinată... O vezi bine, de altfel, adăugă întinzând braţul spre fundul salonului.

În penumbră se zăreau câteva scânduri bătute de-a lungul peretelui, neîndemânatec acoperite cu draperii decolorate, zdrenţuite, mâncate de molii.

— Nu mai cântă, şopti Ieronim. Asta înseamnă că se pregătesc de plecare. Ia dă-mi o clipă lanterna.

O aprinse şi, voalându-i lumina cu palma stângă, se îndreptă în vârful picioarelor spre uşă.

— Nu e vântul, Maestre, spuse Maria ascultând cu capul uşor dat pe spate. Umblă cineva prin pod... Şi adineaori mi s-a părut că am auzit şi şoapte...

Antim ascultă şi el câtva timp, apoi ieşi brusc şi, după ce aprinse lumina pe coridor, se îndreptă spre scara de lemn ce ducea la pod şi strigă, cu un ton surprinzător de sever:

— Ieronim, te rog coboară imediat jos! *Tu entends?* Imediat! repetă.

Se întoarse cu el de mână şi i-l prezentă:

— Nepotul meu, Ieronim Thanase. Poate ai mai auzit de el acum vreo zece ani, când era copil-minune şi juca la Teatrul Municipal. Cel mai precoce actor pe care l-am avut odată...

Ieronim păşea drept, cu fruntea sus, zâmbind, dar în faţa Măriei se plecă şi, cu o exagerată politeţe, îi sărută mâna.

— Sărută-i amândouă mâinile, adăugă Antim, căci este o foarte mare artistă. Maria Daria Maria, de azi înainte eleva mea, dar elevă numai cu numele, căci m-a întrecut înainte de a mă cunoaşte...

— Maestre..., începu încurcată Maria.

— Şi este, evident, *străină.* Părinţii ei sunt din provincie. Când am cunoscut-o, astă-seară, mă tot întrebam ce revelaţie îmi va face. Nu bănuiam că are să fie chiar asta: geniul...

— Maestre, şopti din nou Maria.

Ieronim continua să-i sărute, cu delicateţe, dar insistent, când o mână, când cealaltă.

— Acum, destul, îi spuse Antim râzând. *Ça suffit!* Ai s-o asculţi şi tu şi ai să te convingi: va fi, dacă nu este deja, cea mai strălucită celistă a timpului...

Îşi potrivi ochelarii şi-l privi deodată curios, măsurându-l din cap până în picioare.

— Dar ce ţi-a venit să te îmbraci cu uniforma Generalului?

Ieronim întoarse capul spre Maria şi o cercetă lung, cu gravitate.

— Puteţi păstra un secret? o întrebă. Măcar pentru o săptămână, două, până la spectacol? Apoi, fără să-i asculte răspunsul, se întoarse spre Antim: Căci într-o săptămână, două, jucăm *Hamlet* la Teatrul Experimental, la teatrul *nostru.* Eu voi interpreta pe tatăl lui Hamlet, şi cum aş putea exprima mai clar condiţia de fantomă decât îmbrăcând această uniformă de general român, uniforma unui erou din primul război mondial?

— E absurd! îl întrerupse Antim, zâmbind amuzat. E absurd, dar de la tine nu mai mă miră nimic...

Ieronim se îndreptă hotărât, aproape ameninţător, spre Maria:

— Să fie oare atât de absurd? o întrebă privind-o în ochi. Pur şi simplu pentru că nu seamănă cu ce s-a făcut până acum? Dar o uniformă de general român ne spune mai direct decât orice alt costum baroc, costum aşa-zis de principe dintr-o Danemarcă fictivă, ne spune că e vorba de un mort, mai precis de *moarte,* de ceva care a fost şi nu mai poate fi; care a fost şi nu mai poate fi pentru că a intervenit *tragedia...*

Maria îl privise şi-l ascultase zâmbind.

— Are să fie greu, vorbi cu o voce neaşteptat de blândă. Are să fie greu să convingi spectatorii că eşti fantoma regelui asasinat. Aşa cum arăţi acum, în uniforma asta de general român, tânăr şi zvelt, şi, o ştii şi dumneata, mai frumos decât are dreptul să fie un bărbat, semeni mai degrabă cu un erou romantic, din Byron sau din Puşkin.

Ieronim păli uşor şi o stranie tristeţe îi întunecă deodată privirile.

— Vasăzică, numai atâta aţi înţeles: că voi apărea pe scenă în rolul fantomei şi mă voi plimba în uniforma asta de general, aşa cum mă vedeţi acum!... Şi doar am precizat că montăm *Hamlet* în teatrul *nostru,* care e un teatru experimental. Nu v-a trecut o clipă prin minte că voi fi mascat, în aşa fel încât să nu-mi recunoască nimeni figura... Dar dacă vă voi spune că tot eu voi juca pe Hamlet şi, după cum vă aduceţi aminte, la începutul actului I ne vom afla *amândoi* pe scenă, Hamlet şi fantoma tatălui, adică voi fi *eu* de două ori, şi în acelaşi timp...

Se apropie de ea şi-i luă mâna, i-o strânse cu emoţie în mâinile lui:

— Domniţă Marie, *Oncle Vania* spune că ai geniu. Atunci înţelegeţi ce mi s-a întâmplat, dacă am fost atâţia ani răsfăţatul copil minune la Teatrul Municipal. M-au distrus, Maria Daria, mi-au secătuit orice urmă de talent. Şi doar pentru asta m-am născut: pentru *spectacol.* Dar mi-au mutilat imaginaţia, mi-au năclăit inteligenţa, mi-au alterat toate darurile cu care mă copleşiseră ursitoarele în leagăn. Blestemată precocitate!... Când n-am mai putut fi copil minune, pentru că trecusem de un metru şaizeci, m-au silit să fiu june prim... A fost prima dată când m-a ispitit gândul sinuciderii. Dar atunci m-am revoltat şi am părăsit tot, am încercat să uit tot ce mă învăţaseră *ei,* şi, te asigur, domniţă, am izbutit să uit. Am redevenit mai ignorant, mai naiv şi mai *pur* decât a fost vreodată un actor în toată istoria teatrului... Şi după aceea am luat totul de la început. Am recreat spectacolul, am reinventat arta dramatică.

Începu să se plimbe nervos, agitat, prin faţa lor. Aşa cum trebuie să facem fiecare din noi, oamenii de azi, din a doua jumătate a secolului XX: să reinventăm totul, de la limbaj la pariul lui Pascal, de la dragoste la instituţii, la etică şi gimnastică.

— Iartă-mă, îl întrerupse Maria. Nu voiam să te jignesc. Nu te

cunoşteam, şi când am încercat să te închipui în fantoma unui rege asasinat... Dar acum, încep să te înţeleg...

— Te felicit, spuse Antim aşezându-se în fotoliu şi zâmbind foarte bine dispus. Cât de mult îi admir eu inteligenţa, nu mă pot lăuda că îl înţeleg întotdeauna...

Ieronim se opri în faţa lui şi schiţă în glumă o genuflexiune:

— Pentru că dumitale, *Oncle Vania*, nu-ţi place drama, spectacolul pur, într-un cuvânt, *tragedia*, cu toate că noi doi am trăit-o ca puţini alţii dintre contemporanii noştri. Nu-ţi place tragedia, deşi continui să locuieşti aici, în *casa asta*, şi arătă, cu braţul întins, spre fundul salonului. De aceea iubeşti atât de mult şahul. Când joci şah, gândeşti, îţi imaginezi, faci mişcări corecte sau eronate, şi eroarea se plăteşte, şi atunci pierzi partida. Dar asta *nu* e tragedie...

Antim continua să zâmbească.

— Bine, bine, m-ai convins! încercă să-l întrerupă. De altfel, tu ştii de ce joc şah: joc din deznădejde. Ca şi toţi ceilalţi, adăugă coborând glasul.

Ieronim se apropie cu paşi uşori de el, căutându-i privirile.

— Asta îţi reproşez şi eu, că faci ce fac şi ceilalţi. Dar ce avem *noi* în comun cu ceilalţi? De ce-am supravieţuit, numai *noi doi*, dintr-o familie de treizeci şi nouă de membri?

Antim încercă din nou să-l întrerupă şi ridică amândouă braţele, ca şi cum ar fi vrut să oprească, de departe, un mânz nărăvaş care s-ar fi îndreptat, în goană, spre el.

— Acum, te rog, la ora asta înaintată, *je t'en supplie*, nu te apuca să dezvăluieşti secretele familiei!...

— Îmi cer iertare, vorbi Ieronim îndreptându-se spre Maria, punându-şi mâna în dreptul inimii şi frângându-se din mijloc. La răstimpuri, sufăr de accese de indiscreţie, de cea mai vulgară specie de indiscreţie. Dar adineaori voiam să spun numai atât: că noi doi, *Maestro* şi cu mine, singurii supravieţuitori ai familiilor Calomfir, Antim şi Thanase, suntem — şi desigur nu din întâmplare — singurii *artişti* răsăriţi din neamul nostru.

Se întoarse brusc spre Antim, încercând să zâmbească:

— Dar această nobilă vocaţie ne obligă, *Oncle* Manolache. Lasă-i pe alţii, de-alde Caimata şi Zamfir, să joace şah *din deznădejde.* Noi trebuie să ne înfruntăm destinul, să acceptăm deci tragedia ca singurul mod de existenţă vrednic de un artist dăruit cu atâţia morţi; morţi pe care, vrând-nevrând, îi purtăm în spate. Prea ne-a strâns în braţe destinul, prea ne-a urmărit nenorocul...

Maria roşi brusc şi căută speriată privirile lui Antim.

— Te rog, nu vorbi de nenoroc, încercă din nou Antim să-l întrerupă. Îl cunoaştem prea bine şi-l cunoaşte şi Maria...

— Încă un motiv ca s-o admir! exclamă Ieronim apropiindu-se brusc şi sărutându-i mâna. Dar nu e destul să *cunoaştem nenorocul, Oncle Vania,* continuă cu fervoare. Degeaba îl cunoaştem dacă nu ştim ce să facem cu el, dacă nu îndrăznim să-l asumăm.

Se apropie mai mult de Maria şi o privi scrutător, cu gravitate:

— *Princesse*, dacă ai geniul de care vorbeşte maestrul, nu se poate să nu-mi dai dreptate. Nu trebuie să ne fie frică de destine tragice şi de nenoroc. Astea sunt condiţiile prealabile ale geniului nostru creator. Cel

puţin *nouă,* celor de prin părţile astea, nu ni s-au pus la dispoziţie alte condiţii prealabile. Şi atunci, ce putem face? Să ne bucurăm că le avem şi pe acestea; ar fi putut să fie mai rău, ar fi putut să ne fi fost ursită nefiinţa, moartea. Să ne bucurăm deci că le avem şi le asumăm!

— Ieronim, îmi sperii fata! se prefăcu mânios Antim, încruntându-se.

Ieronim îi privi pe amândoi, derutat.

— Un geniu, o principesă a Spiritului, să se sperie numai de atât? exclamă cu emfază. Când...

— Eu ştiu ce este nenorocul, îl întrerupse calmă Maria. De când mă cunosc, mă urmăreşte nenorocul. Cum îi spuneam şi Maestrului...

Tăcu, pălind brusc. În prag, cu uniforma de general atârnându-i până aproape de genunchi, dar cu mânecile mult sumese şi părând prea scurte, cu faţa mânjită de praf şi funingine, o asculta Iconaru. Din câţiva paşi, Ieronim fu lângă el şi-i cuprinse umărul cu braţul.

— El este Iconaru Vladimir, de care tocmai mă pregăteam să vă vorbesc. L-am întâlnit alaltăieri pe stradă, *ducea un porumbel rănit în mână...*

— Îl rănise vreun derbedeu cu praştia. Mi-a fost teamă să nu-l mănânce pisicile...

Continuând să-i cuprindă umărul cu braţul, Ieronim îl aduse încet în salon.

— Îl auziţi? El nici măcar nu-şi dă seama că purta în mâinile lui o întreagă teologie, că purta credinţa şi speranţa întregului neam omenesc...

— Nu mai râde de mine, îl întrerupse Iconaru roşind. Că dacă m-ai văzut că sunt de la ţară...

— Vladimir Iconaru! exclamă patetic Ieronim. Cum aş fi îndrăznit să râd de tine, când te-am văzut cu porumbelul rănit, şi chiar în clipa aceea m-a ispitit *îndoiala* şi mi-am spus: s-ar putea ca totul să nu fie decât o iluzie, o nălucire de-a noastră, s-ar putea să nu fie decât *asta*: un licean milos care adună porumbeii răniţi pe maidane...

— Îl lovise cineva cu piatra...

Antim se ridicase din fotoliu şi încerca să-şi potrivească mai bine ochelarii.

— Acum, explicaţi-mi şi mie ce se întâmplă, spuse. Cine e tânărul?

Iconaru făcu câţiva paşi spre el, se opri, apropiindu-şi milităreşte călcâiele, şi se prezentă:

— Mă numesc Iconaru Vladimir, elev în clasa a VII-a la liceul „Gheorghe Lazăr". M-am născut în satul Adunaţi, judeţul Olt. Tatăl meu era învăţător, dar a rămas invalid din război şi a murit acum un an. Vreau să studiez ştiinţele naturale...

Ieronim îl întrerupse apucându-i braţul:

— El crede, şi spune, că e entomolog, dar, evident, este altceva, şi *altcineva*: este băiatul care ducea un porumbel rănit în mână... V-am spus că trebuie să reinventăm pariul lui Pascal, adăugă căutând pe rând privirile Mariei şi ale lui Antim.

— Dar de ce l-ai îmbrăcat şi pe el în uniformă de general? întrebă Antim.

— Pentru că îi era frig, şi începuse să tremure, acolo, în pod, în faţa lăzii... Se întoarse brusc spre Iconaru: Ce haină bună, caldă şi grea!

exclamă visător. Ce haină grea, frate Vladimir, parcă ar fi un trup cald, care te-a cuprins în braţe ca să te apere de frig!

Pe neaşteptate, din câţiva paşi, care aminteau elanul unui patinor, Ieronim străbătuse o parte din salon, apoi se întoarse tot atât de brusc şi se opri în faţa lui Antim.

— Ca în *Stăpân şi slugă,* îţi mai aduci aminte, *Oncle Vania?* când Vasile Andreici s-a culcat, în zăpadă, peste Nikita, ca să-l apere de îngheţ. Şi l-a apărat, scăpându-i viaţa cu preţul vieţii lui... Cum de-a ghicit Tolstoi ce se va întâmpla în Rusia, patruzeci, cincizeci de ani după ce scrisese *Stăpân şi slugă:* că boierimea şi boieraşii vor fi sacrificaţi până la unul, dar ţărănimea se va salva? Cum a ghicit, *şi asta,* Tolstoi?...

— Nu prea înţeleg analogia, spuse Antim întorcându-se şi reaşezându-se în fotoliu, încercând să-şi ascundă oboseala.

Ieronim ridică braţul drept în aer.

— Nici nu trebuie s-o înţelegi, căci e o interpretare sociologizantă, şi nu se potriveşte uniformelor noastre de general. Pentru că, Domniţă, adăugă întorcându-se spre Maria, uniforma asta de general care îmi ţine cald este, pentru mine, arta, geniul ludic, iar pentru Iconaru Vladimir este pur şi simplu un costum de gală, un costum de bal mascat. Cât timp vom putea costuma şi vom putea *juca,* suntem salvaţi!

Maria întoarse privirile spre Antim şi zâmbi încurcată.

— S-a făcut târziu, spuse, şi poate Maestrul e obosit...

— Dimpotrivă, dimpotrivă! protestă Antim. De-abia de-a-cum înainte încep să mă simt bine. Când îl ascult pe Ieronim, îmi regăsesc tinereţea.

Ieronim se apropie emoţionat de el şi schiţă din nou o genuflexiune.

— Tinereţea mea eşti dumneata, *Oncle Vania,* spuse coborând glasul. Dar ce ne-am face, amândoi, dacă destinul nu ne-ar fi scos în cale, acum *când aveam amândoi nevoie,* pe Iconaru Vladimir? Pentru că, oricât vi l-aş descrie eu de bine, tot nu reuşesc să prezint misterul apariţiei lui. Căci, *Oncle* Manolache, lui *nu i-e frică!* Nu îi e frică de păianjenii mari şi negri...

— Nu fac nici un rău, întrerupse, zâmbind, Iconaru. Au şi ei rosturile lor...

— Şi nu i-a fost frică nici când a trecut pe lângă noi moş Vasile Chelaru, trăgându-şi sacul cu surcele, continuă Ieronim însufleţindu-se, nici când a auzit pe Veronica gemând, speriată, şi apoi fugind spre uşă, şoptind, printre suspine: „Nu vreau să mor; mamă, spuneţi-le că nu vreau să mor!..." Dar poate nu i-a auzit vorbele, căci Veronica fugea prea repede, se grăbea, sărmana, să ajungă la uşa podului. Şi de zărit, sunt sigur că n-a zărit pe nici unul din ei, deşi se tot învârteau pe lângă noi.

— Nu e adevărat! strigă Vladimir. Inventezi ca să mă sperii. Nu era nici o stafie. Bătea doar vântul!...

Ieronim îl privi absent, visător.

— *Au fost,* frate Iconaru, dar pentru că n-ai vrut să crezi în existenţa lor de sărmane duhuri, blestemate să cutreiere podul casei Calomfir, au încetat să fie; pur şi simplu s-au reîntors în nefiinţă...

Antim îşi scoase nervos ochelarii şi, ţinându-i strâns între degete, ridică mâna, ameninţător:

— Ieronim! şopti. Te rog, încetează. *Ça suffit!*

Ieronim se repezi spre fotoliu şi, înainte ca Antim să prindă de veste,

îngenunche, apucă mâna şi i-o sărută.

— Iertare, moş Manolache! exclamă emoţionat. Dar ce să fac dacă m-au blestemat şi pe mine ursitoarele să *văd,* să-mi *imaginez, să creez?...* Recunosc, nu era nimeni. În podul casei noastre nu mai e nimeni. Nu se aude decât vântul prin lucarnă. Dar spune, *Maestro,* n-ar fi fost frumos *să fi crezut* ca auzim pe moş Vasile Chelaru şi pe Veronica? Să fi îngheţat de frică, să fi cunoscut, atât de tânăr — iar el, Vladimir, e încă un copil — , să fi cunoscut amândoi teroarea fără nume, clipa aceea fără început şi fără sfârşit, când noi, oamenii, vom descoperi că n-am fost niciodată *singuri?*

— Ce imaginaţie maladivă! izbucni deodată Maria, cu o greu stăpânită exasperare în glas. Un artist tânăr şi cultivat ca dumneata, să-ţi inventezi singur obsesiile teroarei!...

Ieronim se ridicase în picioare şi o privea turburat.

— Din păcate, spuse, n-am inventat nimic. Eu însumi sunt produsul teroarei... Şi atunci mă apăr cum pot: mă apăr *făcând teatru,* transformând obsesia şi nenorocul în spectacoL.

Maria se oprise la un pas în faţa lui şi-i privea sălbatec, respirând cu greutate, tremurând.

— Cu numele cu care te-ai născut, cu talentul, îndrăzneala şi frumuseţea dumitale, nu ai dreptul să vorbeşti de nenoroc ! Dacă ţi-au siluit inteligenţa şi talentul când erai copil-minune, ai izbutit să te vindeci singur, aşa cum ai recunoscut-o adineaori... Dar chiar atunci, când erai copil-minune nimeni n-a încercat să te desfigureze, în aşa fel încât să nu mai poţi juca niciodată teatru. *Niciodată!* Se întrerupse foarte palidă, şi încercă să-şi înăbuşe un suspin respirând adânc. Aşa cum au vrut să-mi facă mie, la şcoală, când mă băteau cu varga şi-mi loveau îndeosebi degetele, doar de mi-or rupe vreunul... Aşa cum era să mi se întâmple la maşina de treierat, deşi îi imploram să mă lase să fac altceva, le spuneam că iubesc violoncelul, că viaţa mea e asta: violoncelul, şi-i imploram în genunchi să-mi cruţe degetele... Şi de-atunci mă trezesc aproape în fiecare noapte ţipând de groază, şi-mi pipăi degetele, aprind lumina şi le privesc, unul câte unul. Şi de frică, nu mai îndrăznesc să mă culc, şi stau cu capul în palme, plângând, şi-mi sărut degetele, şi ani de zile n-am avut alt gust în gură decât gustul lacrimilor pe care le culegeam sărutându-mi degetele!...

Iconaru rămăsese cu cutia pe genunchi. O strângea bine cu amândouă mâinile, şi deşi învăţase acum pe dinafară locul fiecăreia din aceste fabuloase coleoptere din Africa Centrală — *Fangosoma Centaurus,* cu cornul lui excentric, se afla chiar în mijlocul cutiei, având în stânga lui un *Macrorbinia,* verde, cu coarne asemenea cerbului, iar la dreapta, acel *Steramtonnis virescens,* alb cu dungi verzi, în faţa căruia se oprea întotdeauna să-l privească la muzeul de la Şosea („Dar exemplarul meu e mai bine conservat!" îi spusese Antim), urmând, în rândul al doilea, o *Cetonia scaraboidae,* apoi *Taurina longkeps,* cu elitrele de un verde sclipitor, de piatră scumpă, apoi *Phryneta leprosa,* pe care nu o văzuse până acum decât în fotografie — deşi le învăţase pe dinafară locurile, încă nu putea crede că această comoară era a lui. „Eu nu mai mă ocup de mult de

coleoptere, îi spusese Antim conducându-l către fundul salonului. Uite, vezi, se oprise ca să-i arate locul, aici fusese cândva o oglindă mare şi înaltă cât aproape tot peretele. Dar în ziua când a murit generalul Calomfir, văduva, Generăleasa, a acoperit-o cu o draperie de catifea... Pasiunea mea au fost fluturii, continuă deschizând cu efort o uşă pe jumătate înţepenită şi, luându-l de mână, îl conduse încet, cu grijă prin întunerec. Aici a fost la început sufrageria, dar după ce-au vândut mobila, au transformat-o în birou, dar acum e aproape goală, şi s-a stricat şi lumina; nu ştiu ce are, pentru că de câte ori atinge cineva comutatorul, se face un scurtcircuit. Şi acuma, că am ajuns, să nu te miri că n-o să-ţi dau voie să priveşti vitrinele", adăugă. În acea clipă, lumina i se păru orbitoare, căci cădea din tavan şi se revărsa şi din lămpile mari şi înalte aşezate în cele patru colţuri. Se trezi în mijlocul unei vaste încăperi, cu pereţii acoperiţi cu cutii, prin geamul cărora se vedeau cei mai mari, mai frumoşi, mai extravagant coloraţi fluturi, aşa cum nu văzuse nici la muzeu. „Nu te apropia, pentru că n-o să te mai înduri să pleci, şi ne-aşteaptă Maria Daria Maria... Şi acum, ce să-ţi dau? Ce să-ţi dau? se întrebă el rotindu-şi privirile pe deasupra meselor şi măsuţelor încărcate cu insectare. Să începem cu Africa Centrală. Pentru coleoptere, Africa Centrală e renumită..."

Strângea cutia cu amândouă mâinile, dar nu-şi putea lua ochii de la degetele Mariei. Parcă acum le vedea pentru prima dată, aşa cum săltau, mângâind coardele sau apăsându-le ameninţătoare, parcă ar fi încercat să le plesnească. Nu mai ajungeau până la el sunetele. Nu vedea decât degetele, şi începuse să-i fie frică: dintr-o clipă într-alta ar fi putut să plesnească una din coarde sau să greşească o singură mişcare a arcuşului, arcuşul acesta pe care-l ţinea strâns în pumn, ca o varga, şi atunci unul din degete, şi mai ales degetul cel mai mic...

Nu o putea asculta şi, după câteva clipe, nu mai îndrăznea nici măcar să-i privească degetele. O văzuse alergând desfigurată de groază, urmărită de mulţimea aceea compactă, rea, fără figură. Le auzea strigătele şi, din când în când, cineva se oprea lângă el, îl apuca de braţ şi îl întreba ameninţător: „Încotro a fugit? Spune repede, încotro a fugit? unde s-a ascuns?..."

Înghiţând anevoie, clipind des ca să alunge viziunea, Ieronim implora Corul: „E absurd! Nu e vorba de ea. Spuneţi-le că s-au înşelat!..."

Zadarnic. Vedea şi auzea tot mai clar, tot mai puternic, mulţimea aceea care-l înconjura, continuând să alerge, parcă împinsă de vijelie, şi purtându-l şi pe el, înghesuit din toate părţile, împins mereu din spate, şi îi auzea vorbind între ei, şi totuşi i se adresau lui: „Căutăm pe cineva, cum Dumnezeu îl cheamă? E cineva cunoscut, îl cunoaşte toată lumea. S-a vorbit mult de el. Nu-ţi aduci aminte numele? A fugit tocmai când începuseră să-l bată cu vergile şi îi sfărâmau degetele, unul după altul, deget după deget, a fugit cu mâinile însângerate şi s-a făcut nevăzut." ... „Abia apucaseră s-o răstignească, vorbi cineva, dar când i-au zdrobit mâinile, a ţipat atât de puternic, încât s-au trezit, şi atunci n-au mai văzut-o, şi aşa a putut să coboare de pe cruce, dar anevoie, căci avea mâinile sfărâmate, a coborât şi a fugit şi de-atunci o tot căutăm, dar nu mai dăm de ea..." „E absurd, e o eroare! exclamă Ieronim. Aţi confundat-o cu altcineva." „Nu e nici o confuzie!" auzi strigând pe cineva. Toată lumea

îl ştie, s-a vorbit mult de el. Cum Dumnezeu îl cheamă?" „Ea n-are nici o vină, stărui Ieronim. E o mare artistă. Cruţaţi-i mâinile, cântă la violoncel..." Şi exasperat, ameninţă Corul: „Ce v-a apucat? V-aţi pierdut minţile? E o confuzie la mijloc, e o eroare. Treziţi-vă! Ea n-are nici o vină. Uitaţi-vă la ea, este aici, în faţa voastră, uitaţi-vă bine la ea. La început nu voia, era prea emoţionată, îi tremurau mâinile, nu-şi mai putea stăpâni lacrimile, dar a rugat-o *Maestro*, a insistat. E o zi mare, spunea, nu trebuie să pleci din casa asta supărată..."

Parcă vântul se înteţise şi îi părea rău, în primul rând pentru Maria, pentru că anumite note îşi pierdeau puritatea. Dar când nu se auzea vântul, toamna către miezul nopţii, în casa asta pustie, cu mai toate ferestrele sparte, lipite cu jurnale sau acoperite cu cartoane, şi în care aproape nici o uşă nu se închidea bine?... Poate că niciodată nu-i simţise mai apăsător tristeţea ca în noaptea când veniseră să-l caute la cafenea, se apropiaseră de masa unde juca şah (era în semifinală, cu Zamfir) şi, plecându-se mult spre el, ca să nu-l audă ceilalţi, Gherghel îi şoptise că Generăleasa e pe moarte, că ar trebui să vină imediat dacă vrea s-o mai găsească în viaţă. Cu o jumătate de ceas mai înainte, chemase preotul, se spovedise şi se împărtăşise, şi asta îi speriase pe toţi. Dar lui Antim nu-i venea să creadă. Tot trăgea să moară de multe săptămâni, de când orbise. Şi de câte ori se apropia de ea şi o întreba cum se simte, Generăleasa asculta atentă, cu mâinile împreunate, ca de obicei, deasupra plăpumii, apoi, deodată, şoptea: „Dar ce se aude, Manolache? De unde e melodia aceasta? Parcă nu mi-ai cântat-o niciodată până acum. Bine ai făcut că ţi-ai adus violoncelul!..." „Nu, *mon General*, nu l-am adus. Dar dacă vrei..." „Stai mai bine aici, lângă mine, şi ascultă..."

De data aceasta, intrând în odaia în care ardea, ca totdeauna, o singură candelă, şi văzând-o cum strânge, parcă cu un mare efort, cu deznădejde, lumânarea aprinsă în amândouă mâinile, a ştiut că sfârşitul e aproape. Ingenunche lângâ ea şi-i şopti:

— Am venit, *mon General*. Sunt eu, Manolache...

Fără să-şi mişte capul de pe pernă, cu o voce slabă, dar surprinzător de limpede, îl întrebă:

— Câţi am mai rămas Manolache?

— Cinci, *mon General...*

Tăcu multă vreme, parcă s-ar fi trudit să numere în gând.

— Păziţi-vă bine, vorbi deodată, păziţi-vă bine, că ni se stinge neamul...

Apoi, spre uimirea tuturor, ceru să fie lăsată singură cu Ieronim. Au ieşit, unul după altul, păşind în vârful picioarelor, rudele, vecinii, doctorul, preotul. Un sfert de ceas mai târziu, uşa se deschise, şi Ieronim apăru în prag şi rămase nemişcat, ca o statuie.

— S-a sfârşit, spuse privind drept înaintea lui, fără să-i vadă. A apucat să-mi spună ce avea de spus şi şi-a dat duhul...

— Dumnezeu s-o ierte! izbucniră toţi, făcându-şi cruce şi îmbulzindu-se în odaie.

Apoi începură să aprindă lumânări. De mai multe ori, chiar în noaptea

aceea, în timp ce o vegheau, fusese ispitit să-l întrebe ce-i spusese, dar nu îndrăznise. Pentru întâia dată Ieronim, care nu împlinise încă şaptesprezece ani, îl intimida. Parcă devenise deodată un alt om. Îngenunchease lângă pat, cu ochii deschişi, dar parcă nu vedea pe nimeni. Se ridica la răstimpuri şi se ducea în salon, se plimba de la un capăt la altul, tăcut, palid, cu figura împietrită.

Când, câteva zile după înmormântare, s-a dus la el în cameră şi l-a întrebat, Ieronim s-a făcut deodată palid.

— Iartă-mă, *Oncle Vania,* i-am jurat că voi face aşa cum mi-a cerut. Mi-a cerut să jur că nu voi spune nimănui, nu voi spune decât băiatului meu, când va avea vârsta pe care o am eu acum. Am îndrăznit s-o întreb: „Şi dacă nu voi avea un băiat?..." „Atunci taina aceasta va muri o dată cu tine", mi-a răspuns. Iartă-mă, *Oncle Vania,* a adăugat zâmbund trist. Am jurat!...

Dar nu renunţase şi, în acei doi ani cât Ieronim continuase să locuiască aici, cu ei (nu murise încă Luchian), de mai multe ori, serile, încerca să-l descoasă.

— Înţeleg foarte bine că, dacă ai jurat, trebuie să-ţi ţii cuvântul. Dar nu-ţi cer să-mi spui tot şi nici măcar esenţialul. Vreau să ştiu doar atât: dacă ce ţi-a spus era în legătură cu povestea pe care am citit-o eu, când aveam vreo paisprezece, cincisprezece ani...

— Cunosc povestea, îl întrerupse Ieronim, mi-ai povestit-o chiar dumneata. Povestea aceea cu saltimbancul din Evul Mediu...

— Exact. Te întreb asta, pentru că Generăleasa avea ideile ei. Generăleasa credea că vina n-o purta logodnica, ci vina era a mea, adică, vreau să spun, a eroului din povestire. Generăleasa credea că el îşi părăsise logodnica, şi de câte ori stăm de vorbă pe chestia aceasta, încerca să mă convingă...

— Nu, moş Manolache, îţi dau cuvântul meu de onoare că taina pe care mi-a cerut s-o păstrez nu avea nici o legătură cu povestirea dumitale.

Nu se putea împiedica să nu-l privească lung, cercetător, şi să nu adauge, în şoaptă, mai mult pentru el:

— Curios, foarte curios!...

Abia sosiseră în Bucureşti, şi Generăleasa ceruse să-l vadă.

— Tu eşti Ieronim, băiatul lui Thanase şi al Marinei?

— *Oui, grande-mere!... Pardon, grande tante!*

— Cu mine vorbeşti româneşte, îl întrerupse. Şi nu-mi spui nici *grande-mere,* nici *grande-tante.* Îmi spui, ca toată lumea, *mon General.* Nu *ma Generale,* ci *mon General,* aşa cum mi se spune de la moartea lui Calomfir. Ai înţeles?

— *Oui, mon General!* Dar se corectase pe loc: Am înţeles, *mon General.*

Apoi îl luase de mână şi-l duse până aproape de oglinda cea mare din salon, ascunsă sub draperii.

— Mi-a spus Marina că-ţi place să înveţi tot felul de jocuri şi dansuri, că te pricepi să te deghizezi şi ştii să cânţi şi să reciţi poezii. E adevărat?

— E adevărat, *mon General.*

— Câţi ani ai?

— Astă-toamnă am împlinit şase ani.

— Eşti deci băiat mare, pot vorbi serios cu tine. Înţelegi ce-ţi spun? înţelegi toate cuvintele?

— Înţeleg, *mon General*.

Întinse braţul şi apucă, între două degete, marginea draperiei.

— Îmi închipui că ai aflat de ce-am acoperit oglinda. Dar din când în când, la sărbători, în ocazii solemne, cum va fi mâine, la onomastica mea, îmi place să dau draperiile la o parte... Numai că, vezi, ţinute în întunerec de atâţia ani, apele oglinzii nu mai sunt ce-au fost. Treptat, treptat îşi pierd transparenţa, şi tot felul de forme ciudate, în diferite culori, încep să apară în fundul oglinzii. Unele din aceste forme sunt de o rară frumuseţe, de parcă n-ar fi de pe lumea asta... Înţelegi ce vreau să spun?

— Înţeleg, *mon General*.

— În timp ce altele par mai stranii, seamănă cu peşterile de munte, sau cu rocile din fundul mării, sau cu vreo gaură de vulcan după erupţie... Înţelegi toate cuvintele?

— Înţeleg, *mon General*.

— Şi când vom da draperia la o parte, şi te vei trezi deodată în faţa atâtor forme necunoscute, şi te vei vedea şi pe tine mişcându-te între ele — dar foarte probabil, cel puţin la început, nu te vei recunoaşte, căci, ţi-am spus, oglinda nu mai e ce-a fost, şi uneori amplifică, lungeşte sau lărgeşte sau chiar desfigurează — n-o să-ţi fie frică?

Îl privise cu o neobişnuită intensitate, ca şi cum de răspunsul lui ar fi atârnat cine ştie ce decizie importantă. El rfmbi suav, aproape ironic.

— N-are să-mi fie frică, *mon General*.

— Bine. Şi iată acum ce surpriză vreau să le fac. Evident, asta e un secret, nu spui nimic acasă. Mâine seară, după ce se va servi şampania şi ne vom aduna toţi aici, în salon...

N-a putut uita niciodată tăcerea îngheţată care a urmat şoaptelor, râsetelor înăbuşite, ciocănitului discret al paharelor de cristal, când Vasile Chelaru şi Anuţa au tras încet draperia şi oglinda i-a privit pe toţi, aşa cum se strânseseră, la cererea Generălesei, înghesuiţi, în fundul salonului. Parcă nu mai îndrăznea nimeni să respire. Şi atunci, dintr-un fald al draperiei, a apărut el, aşa cum îi plăcuse să se deghizeze: cu pletele blonde, dar cu figura arsă de soare, îndelung bătută de vânt, cu o cămaşă ruptă, decolorată, prin care se vedeau umerii şi pieptul, în picioarele goale, şi cu pantalonii scurţi, pe care şi-i suflecase şi mai mult, ca şi cum s-ar fi pregătit să treacă prin apă, a apărut, parcă ar fi ieşit din peştera verde a oglinzii şi, fără ca nimic să fi pregătit această mişcare, îşi dădu deodată capul pe spate, îşi împreună mâinile la ceafă şi începu să râdă. Era un râs pe care nu şi-l cunoscuse până atunci, un hohot continuu, cristalin, irezistibil, pe care, chiar dacă ar fi încercat, nu şi-l mai putea opri. Începuse să se plimbe prin faţa oglinzii, descoperind necontenit alte scorburi şi alte stânci, şi liane cu flori nemaiîntâlnite şi, printre ele, siluete neverosimile ale invitaţilor, cu paharele de şampanie (înalte cât o cizmă sau largi cât găleata) în mână, având în mijlocul lor jilţul în care se odihnea, hieratic, Generăleasa, şi acum râdeau şi ei, un râs la început timid, puţin speriat,

dar devenind repede contagios, râdeau acum cu toţii, şi în oglindă îi vedea cum se privesc unii pe alţii, încântaţi şi totuşi neliniştiţi, căci nu prea înţelegeau ce li se întâmplă, până când, iarăşi fără ca nimic să fi pregătit acest gest, Ieronim ridicase amândouă braţele în sus, făcându-le semn să tacă, şi începuse să danseze, cântând în surdină o melodie pe care o descoperea atunci. Apoi începuse să recite, dar niciodată n-a ştiut dacă recitase vreuna din poeziile, nenumărate, pe care le învăţase pe dinafară sau improvizase, fără să-şi dea seama, vers după vers, aşa cum îi cerea melodia şi îl sileau mişcările de dans, mereu altele, când lente, maiestuoase, aproape liturgice, când abrupte, sălbatece, ireverenţioase.

De ce s-a oprit, la un moment dat, şi depărtându-se la un pas de oglindă, s-a înclinat, plecându-se mult din mijloc, cu pletele căzându-i peste faţă, n-a înţeles, pentru că nu era obosit. I-ar fi plăcut să-şi continue dansul, să inventeze alte melodii şi versuri.

— *Encore! encore!* au început să strige toţi, în fundul salonului, bătând din palme, unii cu oarecare greutate, căci aveau

Încă paharul gol în mână.

— Bravo, Ieronim! strigase Generăleasa. *Encore!* adăugase şi ea, cucerită de entuziasmul general.

Ce s-a întâmplat exact, n-a putut afla de la nimeni. Îşi aducea doar aminte că se retrăsese încet spre colţul din stânga, apucase draperia, apoi, trăgând-o anevoie după el, începu s-o legene, şi faldurile, înfiorându-se, adumbreau şi luminau mereu alte peşteri submarine, în timp ce el vorbea ca în vis, cu o voce — i-au spus mai târziu — din altă lume, căci nu semăna cu nici o voce omenească, şi, deşi de o incomparabilă suavitate, îi paralizase pe toţi, evident, nu numai vocea, ci şi cuvintele pe care le spunea, pentru că nu înţelegeau întotdeauna prea bine ce voia să spună, înţelegeau, doar, că el, Ieronim, oricând se poate furişa aici, în fundul peşterii, în adâncul mării, şi se poate reîntoarce cu prietenii lui, care sunt mulţi, de la delfinii şi caii-de-mare cu care se joacă în fiecare dimineaţă, până la fiinţele nevăzute pe care, din fericire, numai el le poate vedea. Eglantina, cu ochii de sticlă şi buzele de porţelan, şi chiar Mironclai, deşi umblă pe picioroange cât casa de înalte, dar altminteri e prietenos şi râde întruna, şi cine nu l-a auzit râzând la douăzeci, douăzeci şi cinci de metri deasupra lui nu cunoaşte bucuria râsului...; da, poate unii din aceştia le-ar plăcea, dar când vor da cu ochii de Maremore, care nu e nici şopârlă, nici pasăre, dar cântă mai frumos ca privighetoarea, sau cu Paralene, care se caţără cu unsprezece picioare deodată, ca păianjenii, deşi are ochii mari, albaştri de domnişoară, şi genele atât de lungi încât...

— Ne-ai tras o spaimă! îi spuneau mai târziu. Tăceam toţi, înlemniserăm, parcă ne-ai fi vrăjit, şi nimeni nu îndrăznea să strige la tine, să te oprească. Nici măcar Generăleasa, precizase o dată, mult mai târziu, Antim. Împietrise şi ea fermecată.

— Dar ce-am spus, *Oncle Vania?* Ce v-am spus? întrebase atunci, cu aceeaşi exasperare în glas, pentru că începuse să creadă că se înţeleseseră cu toţii să nu-i povestească niciodată nimic precis.

— Cine le mai ţine minte? răspunse Antim. Căci, îţi repet, nu erau fraze şi cuvinte de copil, cât ar fi fost el de precoce, ci parcă ar fi vorbit altcineva prin tine, vreun semizeu sau eroul mitologic, sau unul din

personajele acelea fabuloase care pretindeai că-ţi erau prieteni şi cu care te întâlneai când voiai şi unde voiai, nu numai în oglindă... Şi, acum pot să-ţi spun, adăugase odată Antim, mulţi ani în urmă, mi-a fost frică, şi nu numai mie, ne-a fost frică să nu ţi se întâmple ceva, să nu-ţi pierzi minţile, căci o asemenea precocitate, profundă şi extravagantă în acelaşi timp, se plăteşte...

— Şi aţi avut dreptate, îl întrerupse Ieronim zâmbind amar. Am plătit cu vârf şi îndesat. Căci în noaptea aceea familia a decretat că sunt copilul-minune al secolului, şi tot atunci s-a decis să mă prezint neîntârziat directorului Teatrului Municipal. Şi, spre nefericirea mea, Theodorini era *bun prieten* cu directorul teatrului... Am plătit, *Oncle Vania,* pentru spaima pe care v-am tras-o în noaptea aceea de Sfântul Ioan, am plătit mai mult decât era drept să i se ceară să plătească unui copil, chiar unui copil-minune...

Îşi aminti deodată că aria aceasta îi plăcea mult Melaniei şi, fără să-şi dea seama, zâmbi. Când venise să-i anunţe logodna, Generăleasa se odihnea, ca de obicei, în jilţul ei favorit din mijlocul salonului.

— O cheamă Melania, începu el după ce-i sărută mâna. Este, evident, *străină.* Inutil să adaug că e foarte frumoasă şi inteligentă şi, pe cât pot judeca eu, care nu mă pricep în literatură, a citit imens!...

— Manolache, îl întrerupse Generăleasa, eu ştiu la ce te gândeşti tu. Tu îţi închipui, sau măcar speri, că de data aceasta este *ea.*

Reuşise să râdă, dar jovialitatea i se păruse atât de stridentă, încât se opri şi ridică din umeri, prefăcându-se mirat.

— Cum o să-mi închipui asta, *mon General?* exclamase. Cum am să amestec un personaj dintr-o povestire, spune-i, dacă vrei, nuvelă, cu o fiinţă vie, din zilele noastre? E drept, *străină,* dar e o fiinţă în carne şi oase...

Generăleasa îl privise tot timpul zâmbind blând şi totuşi distant, aşa cum numai ea putea să zâmbească.

— Şi, evident, i-ai rezumat şi ei nuvela, cu speranţa, nemărturisită, că, poate, cine ştie? printre miile de cărţi pe care le-a citit, poate a dat şi peste povestea vieţii tale...

Nu mai încercase să râdă şi, încurcat, îşi scoase ochelarii şi-şi căuta acum batista ca să-i şteargă.

— Nu ştiu dacă o pot numi povestea vieţii mele, începuse el târziu. Dar trebuie să recunosc că...

— Greşeala ta, Manolache, îl întrerupse Generăleasa, este că nu vrei să-ţi recunoşti marea ta calitate, care este totodată şi marea ta slăbiciune: modestia. Eşti prea modest. Ai descoperit într-o zi că ar fi păcat să-ţi cheltuieşti viaţa studiind insectele, când eşti atât de înzestrat pentru muzică, şi ai descoperit în acelaşi timp că nu te poţi desăvârşi în nici o artă, dar mai ales în muzică, dacă nu priveşti în sus, către cer, în loc să te uiţi în jurul tău, să vezi ce fac oamenii şi ce zic vecinii. Ai făcut această mare descoperire, de care suntem mândri noi toţi, întreaga familie, când erai aproape un copil. Dar, modest fiind, ai pus-o pe seama altuia, pe seama unui personaj dintr-o nuvelă, care trăia acum nu ştiu câte sute de

ani...

— *Mon General...*

— Ascultă, că n-am terminat. Modestia este o însuşire rară, mai ales în zilele noastre, şi mai cu seamă în familia noastră. Foarte bine dacă vrei cu orice preţ să-ţi justifici concepţia ta despre artă şi viaţa pe care ai decis s-o trăieşti prin-tr-un model literar... Unde nu te mai înţeleg, continuă după o scurtă tăcere, este legătura pe care o faci tu între idealul tău artistic şi *Ea,* femeia aceea care te-a părăsit acum câteva sute de ani...

— Asta se întâmplă în *nuvelă,* încercase Antim s-o întrerupă.

— Totuna e. Este vorba de logodnica aceea necunoscută şi inaccesibilă, pe care o tot aştepţi, dar pe care n-ai încercat niciodată s-o *cauţi.* Asta nu înţeleg, adăugă gânditoare. Nu înţeleg de ce nu-ţi cauţi ursita, dacă *ştii* că există undeva pe lume şi te aşteaptă. Nu trebuie s-o cauţi prea departe. Poate este pe aici, pe lângă noi, şi dacă n-o vezi încă este pentru că o ascunde soarele, sau umbra, sau oamenii. Dar dacă te hotărăşti s-o cauţi...

Toate acestea le ştia sau le bănuia de mult. I le mai spusese, uneori direct, ca acum, alteori pe foarte departe, referindu-se la cei cinci fraţi aproape legendari, strămoşii ei, care plecaseră dintr-un sat din Pind, fiecare în altă direcţie, ca să-şi caute miresele. Ce i se părea de astă dată curios şi chiar jignitor era faptul că Generăleasa îl mustra că nu-şi căuta ursita *acum,* mai puţin de un sfert de ceas după ce o anunţase că se logodise.

— În felul meu, vorbi cu o neaşteptată fermitate, o caut şi eu. Deşi poate o caut cu discreţie exagerată. Dar de câte ori întâlnesc *o străină,* deschid ochii în patru, stau mult de vorbă cu ea, o descos, cântăresc tot ce-mi spune, şi chiar ce nu-mi spune... Aşa cum s-a întâmplat cu Melania, îndată ce-am aflat că e străină...

— *Străină,* repetă Generăleasa cu o uşoară tristeţe în glas. Manolache, pentru un *bărbat,* nici o femeie nu e *străină.* Bărbaţii întâlnesc o singură dată în viaţă Străina şi atunci, în orice caz, e prea târziu. Şi despre asemenea întâlniri e bine să nu mai vorbim...

Antim continua să-şi şteargă ochelarii, fără s-o privească.

— Eu pentru asta venisem, vorbi târziu. Venisem să-ţi spun că duminica viitoare mă logodesc cu Melania...

Aşa i se întâmpla şi altădată, când lăsa uşa deschisă şi-l asculta pe Antim exersând aici, în salon. După câteva minute se trezea că ascultă Corul, povestindu-i ce se va întâmpla în scena următoare sau cum ar fi trebuit să se întâm-ple lucrurile în piesa pe care o citise chiar în ziua aceea. Pe malul mării. O plajă pustie pe malul Mării Negre, anunţa Corul. Într-o seară de noiembrie... Şi, totuşi, intervenea Ieronim, autorul scrie limpede că scena reprezintă curtea unei case de ţară, într-o dimineaţă de iunie, şi la ridicarea cortinei se aude, de departe, vocea unui bărbat... E o plajă pustie, pe malul Mării Negre, într-o seară de noiembrie, continua Corul. Şi mult timp după ridicarea cortinei nu se aude decât vântul.

— Vasăzică, aicea erai? îl trezea vocea lui Luchian. Tot îl asculţi, îl asculţi mereu? Nu te plictiseşti să asculţi mereu aceeaşi melodie?

Se oprea în prag, şi numai arareori intra în odaie. Avea obiceiul să spună repede ce avea de spus, în prag, şi apoi dispărea, îşi continua plimbarea lui leneşă, melancolică, din încăpere în încăpere, prin toată casa.

— Iar am visat-o pe Veronica, îi spusese în ziua aceea. Ascultă-mă pe mine: n-o mai duc mult. Îmi vine şi mie rândul. Curând, curând o să rămâneţi numai voi doi, singuri pe lume. Şi atunci, mă tot întreb: ce-o să vă faceţi fără mine?...

Dispăruse înainte ca să aibă timp să spună ceva. Şi aşa cum se aştepta, Corul răspundea în locul lui. „De ce ţi-e frică de moarte, Luchian? Adu-ţi aminte ce ne spunea Generăleasa: «Îmi place de voi, că nu vă e frică de nimic, nici de moarte, nici de dragoste. Se vede că sunteţi nepoţi de erou... »" îi mai spusese asta odată, după ce orbise: „Îmi place de tine, Ieronim, că nu ţi-e frică de nimic!..." O repetase şi lui Antim.

Intrase o dată la el în odaie, cu un zâmbet misterios luminându-i faţa:

— Ieronim, ştii ce mi-a spus de tine Generăleasa pe patul de moarte? Mi-a spus: „Cum se vede că Ieronim e nepot de erou!..."

— Ştiu, mi-a spus-o şi mie. N-am voit s-o contrazic, pentru că asta îi face plăcere. Dar adevărul este altul, *Oncle Vania.* Nu mi-e frică de nimic şi, în primul rând, nu mi-e frică nici de dragoste, nici de moarte, pentru că, după tot ce ni s-a întâmplat, şi mi s-a întâmplat, am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului, aşa cum le ştiam de copil...

Ar fi vrut să continue, dar auzi deodată Corul: „Acestea nu sunt informaţii de toate zilele, asemenea celor pe care le ceri şi le afli la orice ghişeu de poştă, de bancă sau de gară. Acesta este adevărul, Ieronim. Adevărul!"

Şi, totuşi, foarte curând după aceea, a încercat să-i explice. Intrând pe neaşteptate în salon, îl găsise pa Antim cu violoncelul rezemat de genunchiul stâng, privind absent în faţa lui. Stătea aşa, probabil, de mult timp, pentru că Ieronim, văzând că tăcerea se prelungeşte, crezuse că Antim plecase în oraş. Dar îl găsise la locul lui obişnuit, cu violoncelul lângă el, cu privirile pierdute.

— Încep să îmbătrânesc, îi spuse încercând să zâmbească. Am prea multe amintiri...

— Un artist nu îmbătrâneşte niciodată, *Oncle Vania*, îl întrerupse Ieronim, brusc emoţionat. Dacă ne-a pedepsit şi pe noi Dumnezeu cu ceva, ne-a pedepsit cu tinereţe fără bătrâneţe. Recunosc, pedeapsa e grea, dar ce putem face? Asta ne-a fost ursita...

— Tinereţe fără bătrâneţe, repetă Antim zâmbind. Uşor de spus, la vârsta ta...

— Avem amândoi aceeaşi vârstă, *Oncle Vania*, continuă Ieronim, îngenunchind lângă el. Numai că dumneata ai amintiri, iar eu mi le *imaginez.* Şi dacă ţi-aş spune că amintirile mele întrec *de multe sute de ori* pe ale dumitale, pur şi simplu pentru că mi le-am imaginat, n-ai să mă crezi...

Antim îşi aşează violoncelul alături şi, pe neaşteptate, începu să râdă.

— Spune-mi şi mie cum faci, îl întrebă. Cum faci să-ţi imaginezi

amintirile...

— Întâi le imaginez, şi apoi mi le amintesc. Probabil că şi dumneata ţi-ai imaginat multe în viaţa dumitale, dar le-ai uitat. Nu-ţi aminteşti decât ce ţi s-a întâmplat, cum se spune, *personal*, dar astea, *Maestro,* pentru noi, artiştii, nu au valoarea pe care o au pentru ceilalţi...

Se ridică brusc în picioare şi, aşa cum îi era obiceiul când presimţea că va spune lucruri pe care le evitase până atunci, începu să se plimbe cu paşi mari prin salon.

— Îţi mărturiseam odată că dacă nu mi-e frică de nimic, nu este pentru că sunt nepot de erou, ci pentru că am redescoperit sensul şi funcţia spectacolului. Dar nu ţi-am spus ce înseamnă asta pentru mine. A nu-ţi fi frică de nimic înseamnă a privi tot ce se petrece în lume ca *spectacol.* Asta înseamnă că putem interveni oricând, prin imaginaţie, şi putem modifica *spectacolul* aşa cum vrem noi...

— Prin imaginaţie, repetă Antim tot mai bine dispus. Adică, în mintea noastră... Dar asta nu schimbă realitatea, ce se întâmplă *cu adevărat î*n noi şi în jurul nostru...

Ieronim se opri în faţa lui şi-l privi surprins, ca şi cum n-ar fi fost sigur că L-a auzit bine.

— Depinde ce înţelegi prin *realitate,* spuse. Pentru mine, *realitatea este* adevărul total, adică ceea ce ne este dat să cunoaştem numai după moarte. Dar arta, şi în special teatrul, *spectacolul,* ne revelează acest adevăr în tot ce se întâmplă în jurul nostru, şi mai ales în tot ce ne putem imagina că se întâmplă. În fond, teatrul, ca şi filozofia, este o pregătire pentru moarte. Cu deosebirea, pentru mine capitală, că *spectacolul* anticipează revelaţia morţii, pentru că îţi arată toate acestea aici, pe pământ, în viaţa de toate zilele...

— Ieronim, nu te mai înţeleg...

Şi i se păru că zâmbetul care-i luminase figura începe să se şteargă, şi privirile se pregătesc să se depărteze, gata să se piardă, absente, în gol.

— Pentru că dumneata, *Oncle Vania,* continuă Ieronim cu un alt glas, mai blând şi totuşi mai solemn, dumneata te în-căpăţânezi să reduci *înţelegerea* la exerciţiul raţiunii, ca la şah. Dar ştii foarte bine că nici arta, nici viaţa nu pot fi înţelese *numai* prin raţiune. Orice se întâmplă în jurul nostru ar putea camufla un mister, aşadar o revelaţie decisivă, un adevăr cutremurător. Bunăoară, *orice* porumbel ar putea camufla...

— Vasăzică, iar v-aţi apucat de filozofie, îl auzi pe Luchian din prag. Ferice de voi, adăugase îndreptându-se agale spre fotoliul Generălesei.

Se aşeză, oftând adânc.

— Nu ştiu ce am, spuse. Nu mă simt bine... Dar voi vedeţi-vă de treabă, continuaţi-vă discuţia...

De-atunci, îl tot auzea: „Nu ştiu ce am. Nu mă doare nimic, dar mă simt obosit. Foarte obosit..."

De când nu se mai plimba din încăpere în încăpere, prin toată casa, îi plăcea şi lui să lase uşa deschisă, să-l asculte pe Antim. Apoi, într-o seară, când Ieronim se apropiase de patul lui cu cartea deschisă, să-şi continue lectura întreruptă cu o jumătate de ceas mai înainte, Luchian îi făcu semn, mişcându-şi încet, obosit, mâna dreaptă.

— Ieronim, şopti, eu nu mai am mult. Îţi spun asta foarte simplu,

pentru că, aşa cum ştii şi tu, nu mi-a fost frică de dragoste şi nu mi-e frică nici de moarte. Dar vreau să-ţi dau un sfat. Şi vreau de asemenea să te rog ceva. Sfatul e acesta: când eu n-oi mai fi, te duci şi locuieşti în casa lui Thanase, acolo unde ai copilărit. M-am înţeles cu chiriaşii. Ei vor fi bucuroşi să-ţi cedeze cele două odăi de la etaj, că tot riscă să le ocupe altcineva şi, evident, te preferă pe tine, care într-un anumit fel eşti încă proprietar...

— Şi *Oncle Vania?...*

— N-o să mai apuce să rămână nici el multă vreme aici, căci lucrul e hotărât: casa se dărâmă. O fi primăvara asta sau la toamnă, sau în primăvara următoare, nu se ştie, dar sigur se dărâmă. Şi atunci Manolache va veni la tine, şi-i dai una din camere. Altminteri, rămâne pe drumuri... Îmi făgăduieşti? Pot conta pe tine?

Nici nu mai asculta Corul strigându-i: „Ieronim, fii tare, fii ca stânca de cremene! Nici o lacrimă. Şi vocea, Ieronim, vocea să nu-ţi tremure, căci nu se va întâmpla nimic altceva decât ce-ai tot învăţat în ultima vreme. Moartea. Moartea şi dragostea..."

— Pot conta pe tine? întrebă încă o dată Luchian.

Ieronim zâmbi şi, luându-i mâna, i-o mângâie.

— Am făgăduit, Luchian. Poţi conta pe mine...

— Şi acum am să-ţi fac o rugăminte. Ultima mea rugăminte...

Tăcu multă vreme, cu privirile ţintite în tavan.

— Ce ţi-a spus Generăleasa atunci, înainte să moară, când aţi rămas numai voi doi singuri?...

Ieronim se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi încercat să-l vadă mai bine.

— Luchian! exclamă. Ştii ce i-am făgăduit: că voi păstra secretul, că nu-l voi spune decât băiatului meu când va împlini 17 ani.

— Ştiam asta, îl întrerupse calm Luchian. Dar pe mine mă poţi deja elimina din numărul celor vii...

Ieronim se apropie din nou de pat.

— Dar Luchian, începu el încercând să-şi stăpânească emoţia, eu, din noaptea aceea, de când m-a chemat Generăleasa lângă ea, nu fac decât asta: să vorbesc despre ce mi-a destăinuit ea. Dar pentru că am jurat, nu le pot spune aşa cum mi-au fost spuse mie cu limbă de moarte, ci le destăinuiesc în parabole şi legende, în anecdote şi imagini. De când s-a prăpădit Generăleasa, eu nu fac altceva, *nu pot face altceva* decât să vă spun, dar voalate ca într-o oglindă veche, cum a fost oglinda noastră, nu pot face altceva decât să vorbesc, în imagini şi parabole, de taina care mi-a fost încredinţată. Şi nu numai vouă, familiei şi prietenilor ci şi celor pe care îi în-tâlnesc din întâmplare. Sunt uneori ispitit să opresc oamenii pe stradă, evident, nu pe oricine, dar anumiţi oameni în care mi se pare că ghicesc un anumit semn. În sfirşit, asta e altă poveste. Dar, Luchian, eu numai despre asta vorbesc! Dacă n-aş fi vorbit, mi-aş fi pierdut minţile!...

Luchian îl ascultase turburat, şi totuşi un zâmbet se ivi, timid, pe buze.

— Atunci, trebuie să-mi dau silinţa să te ascult cu mai multă atenţie, şopti continuând să zâmbească, şi să încerc să descifrez enigmele. Dar nu ştiu dacă voi mai avea timp. Mă simt foarte obosit...

— Tinereţe, tinereţe fără de bătrâneţe! repeta Antim.

Abia apucase s-o sărute pe amândoi obrajii, şi Iconaru, cu cutia sub braţ, se repezise spre el, îi mulţumi strângându-i mâna şi plecându-şi respectuos fruntea. Dar aproape de uşă Ieronim îl ajunse din urmă şi-l opri.

— Cum, vrei să pleci?

— Poate îl mai găsesc pe Borban lucrând şi îmi deschide pe din dos...

— Vrei să pleci, îl întrerupse Ieronim, când încă nici n-am intrat în miezul problemei, n-am discutat nici măcar existenţa lui Dumnezeu?

— E târziu, şi gazda se face foc dacă-l trezim din somn...

— În nici un caz nu poţi umbla noaptea, pe stradă, îmbrăcat în uniforma asta de general! Dacă te vede vreun sergent, te arestează. Trebuie să-ţi găsim alte haine...

Îl auziră urcând în goană scara spre pod, apoi îi auziră paşii călcând de astă dată fără grijă şi în mare grabă, şi câteva minute în urmă se întoarse cu braţele încărcate. Cu un oftat de uşurare, îşi revărsă poverile pe canapea. Adusese fotele, maramele şi broboadele pe care le examinase, pe îndelete, cu două ceasuri mai înainte, dar adusese şi rochia de mireasă.

— Asta este pentru dumneata, *Princesse*, se adresă Măriei întinzându-i rochia la picioare, ca un covor. Esta aproape o piesă de muzeu, aşa că-i poţi neglija simbolismul. A fost croită cândva ca să împodobească o mireasă, dar în noaptea asta, potrivită cu oarecare imaginaţie în jurul umerilor dumitale, îţi va ţine cald...

— Ieronim, iar ai s-o superi! spuse în glumă Antim.

Maria îşi şterse ultimele lacrimi cu podul palmei şi zâmbi.

— Nu mai mă supăr, Maestre, şopti. Într-o zi ca asta, nu mă pot supăra...

Iconaru continua să caute, fără entuziasm, prin maldărul de stofe.

— Toate astea le cunosc, vorbi dezamăgit. Sunt doar pentru cucoane...

— Dar ţin de cald, îl întrerupse Ieronim, alegându-i una din fote şi aşezându-i-o pe umeri. Iar pe deasupra, ca să nu se vadă...

Ieşi iar pe coridor şi curând se întoarse cu o pelerină.

— Pe deasupra, continuă, punem pelerina asta. E drept, cam veche şi, probabil, prăfuită, dacă nu cumva găurită de molii...

Începu s-o scuture, cercetând-o îndeaproape.

— Se face târziu, spuse Iconaru, luându-şi iarăşi cutia sub braţ. Nu stau departe şi, dacă pornesc în pas alergător, nu răcesc...

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, Ieronim îi potrivi, cu îndemânare, pelerina peste fota care-i acoperea umerii.

— Îl ducem întâi pe el acasă, se adresă Mariei, ca să vedem dacă mai poate intra...

— Dacă Borban n-a stins lumina, îl întrerupse Iconaru, îmi deschide pe din dos...

— Iar noi, continuă Ieronim, noi plecăm apoi să ne plimbăm pe străzi. Avem atâtea de discutat...

Cu gesturi scurte, înfăşură rochia de mireasă şi, asemenea unui mare şal, i-o încolăci în jurul umerilor. Apoi izbucniră toţi în râs.

— Tinereţe! exclamă încă o dată Antim, însoţindu-i în coridor.

Încuind uşa, îl auzi, pe Ieronim:

— *Princesse,* dacă crezi cu adevărat în Dumnezeu...

De-abia după ce se aşezase, istovit, în fotoliul Generălesei, îşi aduse aminte că uitase să le ofere, în paharele minuscule, rezervate numai pentru asemenea ocazii, faimosul Grand Armagnac, 1908, din ultima sticlă care-i mai rămăsese.

— Tinereţe fără bătrâneţe! îşi repetă ironic, clătinând din cap. Fără de bătrâneţe...

Voi să se ridice, să caute în dulap şi să-şi umple măcar paharul lui, să bea, în sănătatea lor, dar îşi simţea picioarele grele, ca de plumb, şi se hotărî să se odihnească puţin, doar câteva clipe. Zâmbind, îşi rezemă capul de speteaza jilţului şi-şi apropie pleoapele. Va trebui să procedeze ca în ocaziile mari, solemne, să aplice, cum îi plăcea să spună, ceremonialul, adică să ţină, câteva secunde, paharul de cristal în dreptul ochilor, privind prin licoarea de aur şi aramă, şi apoi să-l înalţe şi, urându-le noroc, să-l apropie de buze şi să soarbă cât va putea mai încet.

Puţin timp în urmă deschise brusc ochii şi-l surprinse lumina din salon. „A dat Dumnezeu şi au reparat prizele!" îşi spuse, dar în aceeaşi clipă o văzu pe Maria Daria îndreptându-se încet spre el, şi se ridică speriat din fotoliu.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă. Ai uitat ceva? Sau te-ai certat din nou cu Ieronim pe drum?

Fata se oprise la un pas în faţa lui şi-l privea, zâmbind trist. Şi de-abia atunci o văzu cât este de frumoasă, ce lumină neobişnuită îi însufleţea figura.

— Maria Daria, începu el emoţionat, te-ai făcut deodată foarte frumoasă. Ce s-a întâmplat?

Fata continua sa-l privească, adânc, în ochi, cu acelaşi zâmbet trist uitat pe buze.

— Nu mă mai recunoşti, Maestre, spuse foarte încet. E adevărat, a trecut atâta timp, adăugă.

Tăcu o clipă, apoi începu să recite:

Manole, Manole, Meştere Manole...

— Melania! exclamă Antim. Ce e cu tine? De ce-ai venit?

Fata îi prinse mâna.

— Manole, Manole, meştere Manole, n-ai uitat numai logodnica, ai uitat şi de logodnă... Îl trase încet spre ea: Trebuie să ne grăbim, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus ca un copil, întrebându-se ce i-ar putea spune, acum, după atâţia ani, când, ajunşi la capătul salonului, dădu deodată cu ochii de oglindă, sclipind scăldată în lumină, aşa cum nu se întâmpla decât când toate candelabrele erau aprinse, şi se opri, speriat şi fericit totodată. Dar fata continua să-l tragă după ea.

— Unde vrei să mergem? exclamă foarte bine dispus. Vrei să trecem prin oglindă?

Fata începu să râdă şi întoarse capul.

— Oglinda e înapoia noastră, Manole. N-o vezi? şi i-o arătă întinzând

uşor braţul.

Întoarse şi el capul. Oglinda era într-adevăr acolo, departe, în celalt capăt al salonului, şi când fata îl trase brusc după ea, nu se mai împotrivi, şi pătrunse ca într-o ramă de lumină.

— Să ne grăbim, o auzi din nou, că ne aşteaptă...

Se lăsă dus, şi curând îşi dădu seama că traversau o mare sală, puternic luminată, şi fata îl trăgea tot mai repede, îndreptându-se spre scara de marmoră care se vedea de departe urcând în spirală.

— Melania, şopti el încurcat, nu pot intra cu pardesiul pe mine...

Nu-i înţelese răspunsul, pentru că tocmai atunci ultimii sosiţi se îmbulzeau către intrarea principală, câteva perechi urcau repede pe scări şi începea să se audă freamătul sălii si muzicanţii care-şi încercau instrumentele.

— Melania! şopti când trecuseră de ceea ce trebuia să fie ultimele balcoane şi galeriile, şi fata continua să-l tragă după ea, pe această scară de marmoră care urca, nesfârşită, în spirală.

Dar parcă nici nu l-ar fi auzit. Uşile se închiseseră, freamătul sălii începuse să se potolească, nu se mai auzeau decât sunetele scurte ale unei trompete.

— Melania! exclamă şi voi să se oprească.

Zâmbind, fata se întoarse spre el:

— *Non sono Melania, Maestro,* şopti.

În acea clipă o recunoscu şi îşi aminti tot, de la întâlnirea lor în faţa gării, când a ajutat-o să-şi urce valizele în *vaporetto,* până în seara când, strângându-i mâna în mâinile lui, îi spusese: *Ti voglio bene, Laetitia. E adesso, je dirai le reste en roumain:* Vrei să ne logodim? Acum? Chiar acum, în grădina asta?

Împlinise chiar în seara aceea nouăsprezece ani.

Îl privea cu acelaşi zâmbet trist pe care-l avusese Maria Daria şi Melania.

— Trebuie să ne grăbim, îi spuse, că ne aşteaptă.

Atunci începură să se audă aplauzele, şi după câteva clipe sala întreagă amuţi, într-o tăcere reculeasă. Emoţionat, Antim auzi bagheta lovind de trei ori, scurt, în pupitru.

— E târziu, continuă fata, încercând să-l tragă după ea. Ne aşteaptă ceilalţi...

— Numai o clipă, o imploră, în şoaptă, Antim. Numai o clipă, să văd ce au să cânte...

— Ne aşteaptă, repetă fata cu o surdă deznădejde în glas.

Încercase din nou să-l tragă după ea, dar, cu un gest brusc,

Antim izbuti să-şi elibereze mâna. Auzi iarăşi cele trei bătăi scurte ale baghetei în pupitru, apoi aceeaşi tăcere împietrită a sălii, prelungindu-se nefiresc.

— De ce n-o fi începând? Ce mai aşteaptă? o întrebă.

Dar nu mai era nimeni lângă el şi Antim întoarse speriat capul în toate părţile. Atunci, parcă ar fi apărut de după coloana de marmoră, Generăleasa.

— Manolache, asta era? Logodnica? Străina?... *Ea* era? repetă după pauză.

I se păru că ghiceşte o urmă de ironie în glas şi-şi plecă intimidat privirile.

— Ea era, *mon General.*

Chicago, New York, decembrie 1971